ר אָ מ אַ.

(בעמערקענדיג יודלען, מאַכט אַ בעוועגונג, ווי זי וואָלט עפּעס דאָרט געזוכט, גייט דערנאָך אָב מיט לייכטע טריט, מאַכט זיך בעמערקענדיג יודלען).

— אַהאַ יודעל, נו וואָס הערט מען אין דרויסען?

י ו ד ע ל.

(רייבענדיג זיך אין די הענד).

— עס ווערט זעהר קאַלט.

פ אָ ר ה אַ נ ג.

ע נ ד ע.

(עס הערען זיך טריט איבער דער סצענע, איבערגעהענדיג פון איין שטוב אין דער צווייטער).

(עס עפענט זיך די טהיר רעכטס, פון וואגען עס שלאגט אריין אין דער דונקלער סצענע א ליכטיגקייט און א ווארעמקייט. דבורה'ס קאפ ווייזט זיך אין דער טהיר).

דבורה.

(אין דער טהיר).

— יולקא, ערלויב נור. (יולקא קוקט אן ראמא'ן)

ראמא.

(איהר אויסווייזענדיג די אויגען מיט'ן פינגער, שטופט זי צו דער טהיר);

— געה... געה... געה...

(יולקא לאזט זיך שטופען. געהט אב אין טהיר רעכטס, פער־מאכענדיג די טהיר נאך זיך. אויף דער סצענע ווערט ווייטער דונקעל).

יולקא'ס קול.

(הינטער דער סצענע).

— וועהר מיר אנגענעהם!..

(פון דרויסען מאכט ווער די לאדען צו. אויף דער סצענע ווערט דונקעל, פון די אויסגעשניטענע לעכער וואס זענען אין די לאדען דרינגט א רויטליכער שיין פון דעם וון־אונטערגאנג. נאך א קורצער פויזע קומט אריין פון דער צווייטער טהיר יודעל).

יודעל.

(דערוועהענדיג ראמא'ן ביי דער טהיר, וויל אבגעהן, געהט דאך ביים אוועק, הוסט אב, און שטעלט זיך ביים אויווען ווארעמען).

(יולקאַ קניעט פאַר איהר . . . ראָמאַ קעמט איהר די האָר) : האָסט דו האָר שוועסטער, שײנע, דינע, און שוואַרץ ווי נאַכט . . . חן רוהט אויף דיר שוועסטער . . . חן, וועסט זײַן אַ שענע כלה, שוועסטער . . . (פּצרפלעכט איהר די האָר) .

יולקא .

(רײַסט פּלוצלונג אַרויס דעם קאָפּ פון די שוועסטערס הענד – און פאַלט אַרויף אויף איהר האַרץ און הויבט אָן ביטערליך וויינען) .

ראָמאַ

(איהר אויפקנעפּענדיג דעם קאָפּ פון איהר האַרץ מיט אַ געלעכטערל) .

— נאַרעלע, וואָס וויינסט דו? ווערסט אַ כלה, וויינסט דו? אדרבה, פרעהען דאַרפסטו זיך .

(יולקאַ רײַסט אַרויס דעם קאָפּ פון די שוועסטערס הענד און גראָבט זיהם טיעפער איין אין איהרע אָרעמס שלוכצענדיג . אַ לאַנגע ווײַלע אין דערזעלבער פּויזע . ראָמאַ צוקעמט איהר דערווײַל די האָר . באַלד דערהערט זיך פון אונטערן פענסטער אַ קלימפּערן פון אַ שליטען . ראָמאַ רײַסט אַוועק פון זיך יולקען און טהוט זי אָן . . . באַלד הערט זיך אַ רעדערן פון טריט אונטער די פענצטער) .

גאָלדבערג'ס קול .

(הינטער דער סצענע) .

— איך האָבע די עהרע מיך פאָרצושטעלען — גאָלדבערג, פּאָ־שמעלער פון דער פירמע „בלאָך עט קאָמפּ."

דבורה'ס קול .

(הינטער דער סצענע) .

— מיר בעטען .

ד ב ו ר ה.

(אַנטהויעֶנדיג וויטער יולקאַ'ן).

— וואַרט יולקאַ לעֶבעֶן, דעֶר טאַטעֶ, עליו השלום, האָט מיר געֶזאָגט, אַז דיין חתן וועֶט קומעֶן זאָל איך דיך אָנטהון אין די פעֶריל וואָס דעֶר טאַטעֶ, עליו השלום, האָט מיר געֶשעֶנקט חתימה־געֶלד, אַז דו זאָלסט חן און לייטזעֶליגקייט געֶפינעֶן אין זייעֶרעֶ אויגעֶן.

ר אָ מ אַ

(וועֶלכעֶ עֶרוויסעֶנדיג זיך די סיטואַציעֶ, בלייבט אַ סעֶקונדעֶ שטעֶהן, לאָזט פאַלעֶן דאָס ווידעֶנעֶ טוך וואָס זי האַלט אין דעֶר האַנד, וויל צום'עֶרשט אַרויסגנ'בעֶנעֶן זיך פון שטוב אָהנעֶ בעֶמעֶרקט — קעֶן אָבעֶר נישט, געֶהט דעֶרנאָך גאַנץ פאַמעֶליך צו צו יולקאַ'ן מיט די מוטעֶר, — זאָגט מיט אַ רוהיגעֶן טאָן).

— לאָז מאַמעֶ, איך וועֶל זי אָנטהון פאַרן חתן.

(די מוטעֶר גיט איבעֶר יולקאַ'ן אין איהרעֶ העֶנד, יולקאַ וויל אויך נאָך די מוטעֶר מיט אַראָב־געֶלאָזטעֶן קאָפּ שעֶמעֶוודיג אַרויס־געֶהן, ראָכאַ האַלט זי איין).

ר אָ מ אַ.

— וואָס שעֶמסט דו דיך פאַר מיר שוועֶסטעֶר־לעֶבעֶן... איך ווייס דאָך פון אַלעֶם... האָב דאָך נישט קיין מורא פאַר מיר... שעֶם דיך נישט... ביסט דאָך מיין שוועֶסטעֶר, דיין פרייד איז דאָך אויך מיין פרייד... מיין פרייד.

י ו ל ק אַ.

(מיט פעֶרשעֶמטעֶן בליק בלייבט שטעֶהן ביי דעֶר שוועֶסטעֶר, פעֶר־ווירט, ווייסט נישט וואָס צו טהון).

ר אָ מ אַ.

— קום שוועֶסטעֶר, איך וועֶל דיר די האָר אויפקעֶמעֶן,

(אַ קלײנע פּױזע, עס טונקעלט. עס קומט אַרײַנצוגלױפען יולקאַ אָנגעטהון אין אַ נײַ קלײד מיט אַ נײַע װײַדענע בלוזקע, נאָך נישט צוגעקנעפּעלט).

יולקאַ.

— מאַמע, קנעפּעל מיר צו.

דבורה

(נעמט זי צו זיך מיט פיעל צערטליכקײט).

— קום טאָכטער לעבען, איך װעל דיך אָנטהון, דײַן חתן קומט דאָך הײַנט צו פאָהרען, מײַן אָרעמע יתומה.

ראָמאַ׳ס קול.

(פון דער צװײטער שטוב).

— און װאָס פאַר אַ קלײד זאָל איך מיך אָנטהון? אַן עספּפּאַנגס־קלײד, מאַמע?

(די מוטער ענטפערט איהר נישט, טהוט װײַטער אָן יולקאַ׳ן).

יולקאַ.

— מאַמע, מאַמע, ראָמאַ רופט עפּעס.

דבורה.

— גאָר נישט טאָכטער לעבען, גאָר נישט. גאָט זאָל דיר געבען, חן און לײַטזעליגקײט.

ראָמאַ׳ס קול.

— װאו איז יולקאַ, — זאָל זי מיר העלפען אָנטהון. (קומט אַרײַן, עס איז טונקעל אין צימער, דערקענט נישט יולקא׳ן) װער איז דאָרט? (קײנער ענטפערט איהר נישט אָב, װי מען װאָלט איהר נישט בעמערקט).

בערג... (אבהאקענדיג) א רויז ביסט די רעכטמאל געוועזן. איז מען גע־
קומען שמעקען, אבגעשמעקט און אוועקגעגאנגען... און די רויז גע־
לאזט אפען שטעהן ביז זי איז אויסגעוועבם געווארען... א מיידעל
האט איהר צייט, און געהט די צייט איהרע דורך, געהט דורך איהר
לעבען... איך האב דיך געווארענט, דו האסט מיך נישט געוואלט
הארכען, וואס האב איך אומגליקליכע מאמע, געקענט טהון?...

ראמא.

— אלוא וואס וויל די מאמע האבען, אז איך זאל א כלה
ווערען — גוט, איך וועל א כלה ווערען. זי איז דאך שוין דא געוועזן, מען
פוצט אויס די צימערן, עס קומט היינט א חתן צו פאהרען — גוט, —
איך וועל נישט פרעגען וועד ער איז, — איך וועל נישט קוקען אויף
איהם, צי ער געפעלט מיר יא, צי ער געפעלט מיר נישט — גוט,
איך וועל חתונה האבען פאר'ן, אז איהר ווילט עס.

דבורה (ערשראקען).

— אבער... טאכטער...

ראמא.

— גוט, גוט, אז איהר ווילט עס... מיר איז שוין קיין
חלוק... איך האב שוין חתונה... איינמאל פאר אלע מאל אויפהע־
רען צו פייניגען... גוט, איך געה מיך אנטהון... וואו איז מיין
קלייד?... איך וועל אויף גארנישט קוקען, אז איהר ווילט עס...
(לויפט ארויין אין דער צווייטער שטוב) נור צו מיר זאלט איהר שפעטער
קיין פרעטענסיעס נישט האבען. (אב)

דבורה.

(בלייבט פערצווייפעלט שטעהן אין מיטען שטוב).

— גאט איינער, וואס טהו איך יעצט?...

מײַן צער? . . , (אָבהאַקענדיג) יולקאַ װערט ערװאַקסען, גרױס װי אַ בױם. מען איז געקומען, מען האָט די טהירען אײנגעלעגט, עס לױפט דורך אַ טאָג צו אַ טאָג . . . די צײַט שטעהט נישט, זי װערט עלטער, צװאַנציג יאָהר שױן אַלט, בײַ לײַטען אַזעלכעס האָט שױן החונה געהאַט — און װאָס זאָל איך, װיסטע אלמנה, טהון — רבינו של עולם, װאָס טהוט מען?

ראָמאַ

(װי פון בוך ארױסלעזענדיג).

— מען מאַכט זי פאַר אַ כלה.

דבורה.

— און מיט דיר װאָס װעט דער סוף זײַן?

ראָמאַ.

(מיט אַ געלעכטערל).

— װאָס זאָל דען זײַן? מען לעבט און מען װעט שטאַרבען.

דבורה.

— און װאָס איז דאָס מ'שטײַנס געזאָגט פאַר אַ לעבען? מען זיצט בײַ דער מאַמע, בײַם אױװען, און מען לעזט ביכער. װאָס טױגען אײַך די ביכער? פערשפּילען דאָס לעבען מיט פרעמדע מעשיות . . . צו װאָס? צו װען? (אָבהאַקענדיג) איך האָב עס דיר געזאָגט, געװאָרענט, נישט אײנמאָל און נישט צװײ מאָל, — ראָמאַ, ראָמאַ, פערשפּיעל דיך נישט! מיט דעם יונגען מאַן געװען, מיט דעם שפּאַצירט. איז געקומען צו פאָהרען אײנער פון דער שװאַרצע יאָהר, צוגעזאָגט גאָלדענע

דבורה.

(דורכ'ן פענסטער אַרויסקוקענדיג).

— אַ ביז וועטער אין דרויסען, (זי האקט אָב מיט אַ ציטעריג קול). איך ווייס גאָר נישט, פאַר וואָס מען דערהאַלט נישט פון פעטער קיין בריעף?

ראָטאַ

(ענטפערט נישט. נאָך אַ קליינע פויזע, הויבט זי זיך אויף, געהט צו צו דער קאָמאָדע, זוכט עכעס און מאַכט זיך מיט־נישט־ענדיג עפּעס אַ ליעדעל פאַר זיך):

„די זון געהט אונטער אין מערב זייט
אין אַ רויט געשטאַלט,
אין אַ רויט געשטאַלט".

דבורה.

(אויפהויבענדיג זיך פלוצלונג פון אָרט, מיט אַ טאַמעדיג וויינענדיג קול):

— טאָכטער, צי בין איך דען נישט דיין מאַמע? (די טרעהרען פערשטיקען איהר קול) צי ווייס איך דען נישט?... (זי וויינט ביטערליך)

ראָמאַ.

— וואָס וויל די מאַמע האָבען?.. אַ! — (זי געהט אַוועק פון קאָמאָדע, חאַפּט דאָס ביכעל וואָס ליגט אויפ'ן טיש, זעצט זיך אויף איהר פריהערדיג אָרט און פערטיעפט זיך אין לעזען).

דבורה.

— וואָס שפּיעלסט דו מיט מיר אין בעהעלטעניש? אַוי ווי איך וואָלט אַ ווילד־פרעמדע געוועזען... צי איז דען נישט דיין צער —

דבורה.

— אָבער געדענק. (גיעהט נעהנטער צו אין רויסט איהר איין) אָבער יולקאַ?...

ראָמאַ (הויך).

— ווער לאָזט זי דען נישט קיין כלה ווער'ן?

דבורה.

— דו, דו.

ראָמאַ.

— איך?... נו גוט, וועל איך איהר מיין אָרט אָבטרעטען (זי זעצט זיך שוויינענדיג אויף איהר אָרט – פערקלעהרט זיך, נעמט דאָס ביכעל וואָס ליגט ביי איהר, און קוקט יעדעס מאָל אריין, און נעמט עס אַוועק).

דבורה.

(שטעהט אין מיטען שטוב, די הענד פערלעגט, עס איז צו דער־קענען, אז זי ווייסט נישט וואָס צו טהון, וויל צוגעהן צו דער טאָכטער, און געהט נישט צו – צו'ם סוף זעצט זי זיך ערגעץ אין אַ ווינקעל און רעדט צו זיך).

— איך, אומגליקליכע מאַמע... גאָט איינער, וואָס זאָל איך אָנהויבען?.. (זי קוקט אויף ראָמאַ'ן, ראָמאַ ענטפערט נישט, זיצט פערטראַכט מיט זיך).

(אַ לאַנגע ווײַלע איז שטיל אויף דער סצענע. פון דער צווייטער שטוב דערהערט זיך פלוצלונג די פאָדלאָגע פראָטירען. יולקאַ'ס פרעהליכער קול, בעפעהלענדיג: „דעם אַלעקסאַנדער ביים פענסטער אַנידערשטעלען“, „די גאַרדין פערשטעלט דעם שפיגעל“. ראָמאַ קוקט די מוטער אָן, די בײדע מאַכט זיך דורכ'ן פענסטער ארויסקוקען).

ראָמאַ.

(מיט אַ געמאַכט געלעכטער'ל).

— רחמנות... נור איך בעט די מאַמע, זאָל נור די מאַמע אויף מיר קיין רחמנות נישט האָבען... (פויזע. מיט אויפגערעגטען געבייזער) איך ווייס נישט... הלעבען... (שווייגט. פלוצים) מיט וואָס פאַר אַ רעכט האָט ווער אויף מיר רחמנות צו האָבען?... וואָס גערט עס וועמען אָן אין מיר! איך וויל אַזוי זיין. ניט חתונה האָבען — וועמען גערט עס אָן? (פערגעסענדיג זיך) וועמען גערט עס אָן?..

דבורה.

— איך בין דאָך אַ מאַמע, אַ מאַמע, מיך רייסט עס ביי'ם האַרץ.

ראָמאַ (שרייענדיג).

— אָבער, אַז מיך גערט עס נישט אָן, וועמען האָט עס אָנצוגעהן?

דבורה.

— אָבער וואָס זאָל איך טהון, מיך רייסט עס דאָך ביי'ם האַרץ. איך זעה דיך זיצען אין דערהיים, אַ מויד פון דרייסיג יאָהר.. וואָס מיינסט דו?...

ראָמאַ.

(אַריינפאַלענדיג אין די מוטערס רעד).

— ווער האָט צו מיר? פאַר וואָס? איך וויל נישט חתונה האָבען — וועמען גערט עס אָן?

דבורה.

(לויפט איהר נאָך און שרייט).

— ראַמאַ, ראַמאַ, איך וויל דיר עפּעס זאָגען

ראַמאַ.

(בלייבט שטעהן ביי דער טהיר אומקוקענדיג זיך).

וואָס האָט מיר די מאַמע צו זאָגען? (זי ווארט שוויינענדיג אויף די מאַמעס ענטפער. אָבער ביז וועט זי זיך אַנדערע שטיל אויף דער קאַנאַפּע, וואָס שטעהט אין דער גאָרטען).

דבורה.

— זאָג דו מיר, וואָס זאָל איך טהון? וואָס זאָל איך אומגליקליכע מאַמע, טהון?

ראַמאַ.

(קוקט די מוטער אָן שוויינענדיג).

— וואָס ווילט איהר פון מיר האָבען? וואָס, עס איז אייך צו שווער מיך צו האַלטען אין דערהיים — וועל איך מיר געהן מיין שטיקל ברויט זוכען.

דבורה

— ווען איז נאָך די מאַמעס יאָהר, — ווייסט גאַנץ גוט. וואָס טויג מיר דאָס געריידעכץ — (שבהאַקענדיג). אָבער איך בין דאָך א מאַמע. דאָס האַרץ ווערט מיר צושניטען פאַר רחמנות — געדענק אָן גאָט.

שולדיג נור זי אליין... נו, איך מוז געהן. דבורה מאכט קיין שהיות, עס ווערט שפעט. (ביי'ם ארויסגעהן) דבורה, געדענקט עס האנדעלט זיך אין אייער קינד. (אב)

(דבורה בלייבט שטעהן אין מיטען שטוב אין א פערצווייפעלט שווייגען – וועקט זיך איינינגע מאל אויף און געהט צו צו דער טהיר, וויל אויפעפענען די קראמקע – און געהט צוריק אוועק. באלד הערען זיך טריט, זי געהט פלינק אב פון דער טהיר און לאזט זיך צו די פענסטער. די טהיר עפענט זיך, ראמא קומט אריין, זינגענדיג פאר זיך עפעס א נגונ'דיל. האלט א העפטעכין אין דער האנד, און הויבט אן, ווי עפעס זוכען ביי דער קאמאָדע.

ר אָ מ אַ (צו זיך)

— שוין אוועקגעגאנגען.

ד ב ו ר ה.

(פלוצים איבערדרעהענדיג זיך פון פענסטער).

— זאג מיר מאמטער, איינמאל פאר אלע מאל, וואס וועט דער סוף זיין?

ר אָ מ אַ

(אין מיטען שטוב אבשטעלענדיג זיך).

— וואס האט זיך עפעס היינט די מאמע דערמאהנט? וואס, זי איז שוין ווייטער געקומען דעם קאפ פערדרעהען, די טהיר וועל איך מיט איהר אויסהאקען. (זי בייזערט זיך און וויל פלינק פון דער שטוב ארויס).

יולקא.

— איך ווייס פון גאָרניִשט. איך וועל טהון וואָס די מאַמע וועט הייסען.

פרוי גרויסבערג.

— די מאַמע וועט דיך הייסען, אז דו זאָלסט דיך געהן אָנטהון, וואָרום עס ווערט שפּעט, אין אַ שעה אַרום איז ער דאָ. (יולקא געהט אָב).

דבורה.

(וועלכע איז געשטאַנען די גאַנצע צייט די הענד פערלעגט, פאַלט אָרויס):

— וואָס זאָל איך טהון? וואָס זאָל איך טהון?

פרוי גרויסבערג.

— וואָס איהר זאָלט טהון? איהר זאָלט זעהן, אַז אַלעס זאָל זיין אין אָרדנונג. זעהט אַז די קלענערע זאָל זיין אָנגעטהון, און בּערשטעקט ערגעץ וואו די עלטערע, אַז ער זאָל, חלילה, ניש געוואָהר ווערען, אַז עס איז דאָ אַ עלטער מיידעל אין שטוב... דאָס ניט צו קלערען... דאָס קען אַ סך שאַטען...

דבורה (קרעכצט).

— שטענדיג בּעהאַלטען די יונגערע, אַז עס איז ווער געקו־מען — יעצט דאַרף מען צו בּעהאַלטען די עלטערע. וויי וויי, דאָמאַ! האָסט דיך גוט ערלעבט.

פרוי גרויסבערג.

— אַזוי איז שוין איהר מזל... און עס איז איהר קיינער נישט

פרוי גרויסבערג.

— גאָרנישט, עס קומט היינט צו פאָהרען אַ חתן צו דיר...

יולקאַ.

(מיט שרעק).

— צו מיר? ראָמאַ איז דאָך עלטער —

פרוי גרויסבערג.

— צו דעם קען קיינער גאָרנישט טהון. דאָס איז אַ אונגליק... און פאַר דעם קענט איהר נישט ליידען. דאָס איז דאָס לעבען — ווילט איהר חלילה וואַרטען אויף איהר — מוזט איהר לאַנג, לאַנג וואַרטען... היינט איז די צייט, זעהט, אַז עס זאָל נישט צו שפּעט ווערען ווי ביי איהר שוועסטער, געדענקט אַז איהר האָט ניט צוויי טויזענד רובל...

יולקאַ.

— איך ווייס פון גאָרנישט... וואָס זאָגט די מאַמע?

פרוי גרויסבערג.

— די מאַמע, וואָס זאָל זי נעבעך זאָגען... דאָס טהוט איהר וועה און יענץ איז איהר ווינד... ראָמאַ איז איהר בלוט און דו ביסט אויך איהר בלוט. גיב די האַנד פאַר די באַק, אַז דאָס טהוט איהר וועה און יענץ טהוט איהר וועה... נאָר וואָס זאָל זי נעבעך טהון, אַז איינס קען זי העלפען און דאָס צווייטע נישט...

פרוי גרויסבערג.

— און איבער דעם ווילט איהר האבען נאך א זארג? לאזט געמאך, בעסער אזוי.

דבורה.

— און וואס זאל איך טהון?

פרוי גרויסבערג.

— גארנישט. לאזט מיך טהון... (געהט ארויס. קומט צוריק מיט יולקא'ן).

יולקא.

— וואס וויל די מאמישי?

פרוי גרויסבערג.

— דא איז זיך נישטא וואס צו שעהמען, דא איז זיך נישטא וואס צו בעהאלטען... עס איז א אפען אונגליק, קיינער איז אין דעם נישט שולדיג. די שוועסטער האט געקליבען, אזוי לאנג ביז זי איז זיך פערזעסען. יעצט איז שוין שווער. וואלט נאך האטש א סך נדן געווען, מיט די צוויי טויזענד רובל וואס דער טאטע האט פאר איך איבערגעלאזט וועט זיך זעהר שווער מאכען... און ביז נאט וועט העלפען, אז זי וועט געפינען איהר ריכטיגען זווג, קען דא א צווייט אונגליק געשעהן... איך וויל עס נישט דערמאהנען ביט'ן מויל...

יולקא.

(רויט ווערענדיג).

— נו יא, וואס זאל איך אבער...

דבורה

(פערטראכט און פערצווייפעלט).

— איך ווייס...

פרוי גרויסבערג (צו שפרינגען).

— איך הייס (ווינקט צו איהר) פלינקער (שפרינגט אב).

דבורה:

(שטעלט זיך אנידער ביי'ם טיש, שטעהט און וויארט).

פרוי גרויסבערג.

— דבורה, געדענקט, איהר טאָרט נישט מפקיר זיין אייך מאכטער פאר דער צווייטער. פערגעסט נישט, אז יולקא איז שוין היינט צוואנציג יאָהר אלט. א מיידעל, זאָלט איהר וויסען, איז ווי א עפעלע אויפ'ן בוים. אזוי לאנג איז עס שעהן, אנגענעהם, ביז עס ווערט פערטיג. ווערט עס פערטיג, מוז עס בעטען, אז עס זאל ווער קומען און עס אויפעסען, און א ברכה מאכען. און אז עס שטעהט זיך ניר איבער די צייט, ווערט עס פערפוילט... גליהט דאס אייזען, דבורה, אזוי לאנג, ביז עס איז נאך הייס... פערגעסט נישט, אז די צייט שטעהט נישט.

דבורה.

— אבער מיט יענע וואס וועט זיין?

רוימט ? (צו יודלען) ריף אַריין, איך בעט דיך, שפּרינצען. (יודעל אָב: דבורה, לעגט אַייך איבער, וואָס איהר טהוט...:

דבורה

— אָבער טאַטע אין הימעל. נעמען אַ קינד און בעגראָב די הענד ?

שפּרינצע.

(ווישט זיך אין טהיר).

— וואָס וויל די בעל־הבית'טע ?

פרוי גרויסבערג (צו שפּרינצען).

— שפּרינצע לעבען, דער סאַלאָן איז אויפגערוימט ? געה, נעם דיך צוצוראַמען, געסט קומען היינט, וועסט האָבען לעצט־געלד.

שפּרינצע.

— אַ יאָ, שעהנע געסט. עס וועלען שוין ניט זיין די געסט פון אַמאָל...

פרוי גרויסבערג.

— די געסט פון אַמאָל הויבען וויעטער אָן צו קומען... און לעצט־געלד וועלען זיי געבען ווי אַמאָל... מען דאַרף זיך נעמען צום אויפרוימען... אין צוויי שעה אַרום.

שפּרינצע.

(קוועקענדיג, ניט גלויבענדיג, אויף דבורה'ן).

— אויפרוימען, בעל הבית'טע ?

ער וועט קומען אלס אגענט, פארשטעהט'ער פון דער פירמע בלאך עט קאמפ. . .

דבורה.

— געדענקט אין גאט שוין, אין אזא וועטער?...

פרוי גרויסבערג.

(מיט א געלעכטער'ל).

— פאר א כלה וועלען זיי אלץ טהון...

דבורה.

(נאך נישט פערשטעהענדיג).

— אבער אזוי פלינק שוין, אזוי פלינק?

פרוי גרויסבערג.

(געהט נעהנטער צו צו איהר).

— קאיועט דאס אייזען אזוי לאנג ביז עס איז הייס. אז עס וועט אפקיהלען... דבורה — (זי קוקט זי אן) וואס, איהר ווילט שוין ווייטער מאכען... די ערשטע איז אייך וועניג?

דבורה.

— אבער שוין... רבונו של עולם, וואס וועט דא זיין?
(זי בלייבט פערצווייפעלט שטעהן אין מיטען שטוב).

פרוי גרויסבערג.

— דבורה, מאכט קיין שהיות... דער סאלאן איז אויפגע-

אונ דערצעהלט פונ וועטער . . . יולקא לעזט , חאפט זיך צום סוף
אויף אונ געהט אב צו דער טהיר רעכטס) .

ד ב ו ר ה .

— וואס אנטלויפען זיי אזוי . . . וואס אנטלויפען זיי אזוי . . .

פ ר וי ג ר ו י ס ב ע ר ג .

(געהט צו, צופט איהר ביים ארבעל) .

— לאז געמאך , בעסער אזוי .

ד ב ו ר ה .

(אויפגערעגט , קוקט זי אן , וויל איהר עפעס זאגען , פערשווייגט)

פ ר וי ג ר ו י ס ב ע ר ג .

(מיט געמאכטען שמייכעל) .

— איהר ווייסט ? ער קומט . . . דער חתן קומט צו איהר . . .

ד ב ו ר ה .

(פערוואונדערט אונ דערשראקען) .

— ווער ? וואס ?

פ ר וי ג ר ו י ס ב ע ר ג .

— מען האט איהם אויסדריקליך געזאגט : איינע יונגע קוים
אבטצעהן-יעהריגע שלאנק שעהנעס פרייליין , אט האב איך . .
(זוכט אין קעשענע) שרייבט ביר שווארצבערג , אז ער פאהרט ארוים .

סען — אַ ווינטער, אין שטוב — אַ ווינטער... נו, דבורה, אריינגעפאלען צו איך.

דבורה.

(בעמערקענדיג די פרוי גרויסבערג, בלייבט שטעהן אין מיטען שטוב, קוקט א מינוט אויף די טעכטער מיט שרעק, מיט א געמאכטען שמייכלענדיגען טאָן).

— פרוי גרויסבערג! גוט וואָס מען זעהט אייך אַמאָל, נו, וואָס מאַכט איהר עפּעס גוטס?

פרוי גרויסבערג

(צוגעהענדיג צו׳ם פענסטער).

— וואָס זאָל מען מאַכען? — א שלעכט וועטער אין דרויסען.

ראָמאַ.

(וואָס האָט זיך צו׳ם ערשט ביי פרוי גרויסבערג׳ס אריינקומען שטארק פערטיעפט אין לעזען, הויבט זיך נערוועז אויף פון איהר אָרט, מיט א געטאַכטע רוהיגע מינע, געהט צו צו דער קאמאָדע, זוכט עפּעס, באַלד קומט זי צוריק אויף איהר אָרט, וואַרפט א בליק דורכגעהענדיג, אויף די רויט געוואָרענע יוגלקאַ, וועלכע זיצט פערטיעפט אין איהר בוך. ראָמאַ בלייבט א סעקונדע פערוואונדערט, זי הויבט אָן צו לעזען, ברומענדיג א ביסעל הויך, וואָס אמאָל העכער, מיט א שארפען אקצענט, צום סוף חאַפּט זי זיך אויף און לויפט אָב אָהן ווערטער אין טהיר פאָרנט, נאָכשלעפּענדיג נאָך זיך איהר טוך, דאָס מיך פאַלט איהר אראָב און בלייבט ליגען נאָך איהר אויף דער סצענע).

(א דריקענד שטיל-שווייגען. דבורה מאַכט זיך, ווי זי איז פערנומען מיט זיך. פרוי גרויסבערג קוקט ארויס דורכ׳ן פענסטער

שפרינצע.

— קארטאָפעל?

דבורה.

— זאָל זיין קארטאָפעל. (צו ראָמאַ'ן) דו ליבסט דאָך, דוכט זיך מיר, נישט קיין קארטאָפעל?...

(ראָמאַ ענטפערט נישט, שפרינצע אָב. פויזע).

(דבורה דרעהט זיך אַלין ווייטער זעהר לאַנגזאַם איבער דער שטוב אויף און אָב, די הענד פערלעגט אַרונטער. ראָמאַ זיצט פערטיעפט אין לייזען).

יולקא.

(גלאָצענדיג אין דער וועלט אַריין. פלוצים אויפחאַפענדיג זיך קוקט זיך אום).

— ווי שפעט קאָן זיין? (קיינער ענטפערט איהר נישט, זי קוקט אויפ'ן זייגער). זייגערס האָבען זיך, שטענדיג שטעהען זיי.

(עס קומט אַריין פרוי גרויסבערג, אַ מאָגער הויך ווייבעל, דאַר און אויסגעטריקענט, די יונג פערגרוימטע האָר קוקען פון הינטער'ן שייטעל ערויס. אויפ'ן שייטעל אַ שווארץ שלייפעל, אין שווארצע — אַמאָל נגיד'ישע, הײַנט אָבגעלעבטע, בעל-הבתישע קלייד'ער, אין גאַנצען אַ אויסקוק פון אַ אָבגעלעבטע בעל-הבית'טע, הײַנט אַ אײַנגעהעריין אין בעל-הבתישע הײַזער, רעדט מיט אַ געמאַכטען שמייכעל אויף די ליפען).

פרוי גרויסבערג.

— גוט מאָרגען! זיצען זיך יונגע קינדערלעך ביי'ם אויווען. וואס דען האָט מען צו טהון אין אַ קליין שטעדטיל? אין דרוי-

יודעל.

— זיי קענען שוין לייט ווערען. ביי נאכט האט פון בארג אראב א ווינד געיאגט, דעם גאנצען שנעע אויפ'ן וועג פערשפרייט. זרח דארף'ס־געהער האט עס יעצט אין בית־המדרש דערצעהלט, געוויאלט געהן אין דער פריה אין דארף אריין, ער איז שיער נישט אין שנעע פערטרונקען געווארען.

יולקא.

— א שעהן לעבען וועט זיין.

(א לאנגע ווילע שטיל).

שפרינצע.

(בעוויינענדיג זיך אין טהיר).

— וואס זאל איך קאכען אויף מיטאג?

דבורה.

— זאל איך אזוי וויסען פון שלעכטס. (צו יולקען, וועלכע קוקט אין דער וועלט אריין). וואס זאל זי קאכען אויף מיטאג?

יולקא.

— וואס נעהסט עס מיך אן! (זיך אבשאקלענדיג, און קוקט ווייטער אין בוך אריין).

דבורה.

— קאך וואס דו האסט אין דערהיים.

דבורה.

(אויסדרעהענדיג זיך און דערזעהענדיג יודלען).

— יודעל דא, נו: וואס הערט מען אין שטעדטיל?...

יודעל

(פון הינטערן אויווען).

— וואס זאל מען הערען? ווער עס האט צו עסען — עסט. דער וואס האט נישט — הונגערט.

דבורה.

— רעכט. (דרעהט זיך אלץ ווייטער איבער דער שטוב) און קמך פרנסה איז נאך אלץ נישט דא!

יודעל.

— ווער רעדט היינט פון פרנסה, אז מען קען נישט פון שטאדט ארויס, און מען קען נישט אין שטאדט אריין.

יולקא.

(אויפהערענדיג צו לעזען).

— א שעהן לעבען וועט זיין —

דבורה.

— מען זאגט דאך, אז דער פריץ האט דעם גרויסען שליסעל מיט פויערן געשיקט איזעג אויסצושניידען.

דבורה.

(אַ בעיאָהרטע ערנסטע פרוי, פענסנע אויף דער נאָז אין אַ שוואַרציק קלייד, דרעהט זיך אויף און אָב איבער דער שטוב, ד. הענד אונטער פערלעגט, פערטהון אין איהרע געדאַנקען).

ראָמאַ.

(אַ הויך־ערוואַקסענע, די האָר פערקעמט הויך אויפ'ן שטערן. די געווינטשיגע ביים מויל און אַרום די אויגען געקנייטשט, אין אַ שוואַרץ לאַנג קלייד, אַרומגעהילט אין אַ שווער טוך, זיצט אויף דער קאַנאַפע, אין גאַנצען פערטהון אין לעזען).

יולקאַ.

(אַ יונג מיידעל, פון לעבען, אין אַ העלע בלוזקע, זיצט אויף דער צווייטער זייט קאַנאַפע, לעזט און קוקט אַלע ווייַלע אַרויס פון בוך).

(אַ לאַנגע ווייַלע אין דערזעלבער פויזע)

יודעל.

(אַ נידריג יודעל, אויסגעדאַרט, אין אַ לאַנג צוריסען חאַלאַטעל, ציטערנדיג פאַר קעלט, קומט זיך אַריין צו גנב'ענען, חאַפּט זיך צו צום אויוון הינטער די קאַנאַפע און וואַרעמט זיך).

יולקאַ.

(וואַרפט אַרויס אַ בליק פון בוך; קוקט זיך פערוואונדערנדיג אום)

— אהאַ יודעל...

(זי פערטיעפט זיך צוריק אין בוך).

עֶס קומט פאָר אִין אַ קלייִן שטעֶדטיִל, הִינטעֶר בעֶרג, אִין ווִינטעֶר. דִי האַנדלונג — בײַ דבורה'ן, אַ אַלט פּראָווינציאַל־אִינטעֶליגעֶנטִיש הויז.

דִי סצעֶנעֶ:

אַ לאַנגעֶ און אַשמאָלעֶ שטוּב פאַר טײַדלעֶך. אַלט בעֶדבתִיש. דאָס מעֶבעֶל, וועֶלכעֶס אִיז אַלט און אָבגעֶנוּצט, בעֶשטעֶהט פון צוויי בעֶטעֶן, אויף רעֶכטס פעֶרהאָנגעֶן מִיט ווײַסעֶ קאָלדרעֶס. פאַר דִי בעֶטעֶן צוויי שפּיִגלעֶן. אַ אַלטעֶ ברייטעֶ קלײדעֶר־שאַנק צווִישעֶן דִי בעֶטעֶן. אויף לִינקס צוויי פעֶנסטעֶר אִין דעֶר העֶלפט מִיט פאָרהאַנגעֶן פעֶרהאָנגעֶן. פון דִי רעֶשט שויבעֶן קוּקט אַרײַן פון דעֶרווײַטעֶן אַ הויכעֶר בעֶשנײַטעֶר באַרג. צווִישעֶן דִי פעֶנסטעֶר — אַ אַלטעֶ קאָמאָדעֶ בעֶדעֶקט מִיט אַ געֶשטרִיקט טִישטוּך און בעֶשטעֶלט מִיט פעֶרשִידעֶנעֶ קלאָשעֶן, פּאָרצעֶלאַן־טעֶלעֶר א. א. וו. אויף דעֶר וואַנד אִיבעֶר דעֶר קאָמאָדעֶ — אַ אַלטעֶר זייגעֶר מִיט וואַגעֶס, שטעֶהט תמיד. אויף דִי ווענד אַרוּם — בעֶקלעֶפּט מִיט אִילוּסטראַציעֶס פון אַלטעֶ בלעֶטעֶר און מִיט גלעֶזערנעֶ שאַפּקעֶס, אויף וועֶלכעֶ עֶס זעֶנעֶן אָנגעֶשטעֶלט פעֶרשִידעֶנעֶ מײדלעֶרִישעֶ שמאָכטעֶס. בכלל אִיז צוּ פִיהלעֶן דאָס עֶדעֶלקײַט פון דעֶר פרוי. אויף רעֶכטס — אַ טהִיר אִין סאַלאָן אַרײַן. געֶגעֶנאִיבעֶר דִי צוּשויעֶר — אַ טהִיר, בעֶהאָנגעֶן מִיט אַ ווײַסעֶן פאָרהאַנג, וועֶלכעֶ פִיהרט פון דעֶר אויסעֶנדִיגעֶר שטוּב אַרײַן. אַבִיסל ווײַטעֶר צוּ רעֶכטס צוּ — אַ ברייטעֶר אויווען מִיט שוואַרץ אָבגעֶשמִירט, פאַר'ן אויווען — אַ אַלטעֶ אָבגעֶזעֶסעֶנעֶ, קלײנעֶ קאַנאַפּעֶ, אויף וועֶלכעֶר ראָמאַ און יודקאַ זִיצעֶן צוזאַמעֶן פעֶרטהוּן אִין לעֶזעֶן.

אַ ווִינטעֶרדִיגעֶר טאָג, פאַר מִיטאָג.

פון דִי פעֶנסטעֶר קוּקט אַרײַן אַ חמאַרנעֶר טאָג.

פֶּערְזָאנֶען:

דְבוֹרָה אַ אַלמנה. אין די וועכציגער.

רָאמַא די עלטערע טאָכטער. אַ יאָהר 22.

יוּלְקַא די יונגערע טאָכטער, אַ יאָהר 20.

פְרוי גְרויסְבֶּערְג אַ איינגעהערין, אַ שדכנ׳טע. אַ יאָהר 40;

יוּדֶעל אַ אָרעמער ייד, אַ שכן. איינציג און פערציג יאָהר.

שְׁפְּרִינְצֶע אַ קעכין.

גָאלְדְבֶּערְג אַ יונגערמאַן. (הינטער דער סצענע)

אום ווינטער.

איבער קניענדיג אויף איהר ארט, מען נעהמט דעם מת אראב פון דער מטה און מיט דעם שווארצען לײַלעך לעגט מען איהם אין קבר אריין. דער גבאי צוברעכט א לעמענעם טאפ און לעגט די שארבען דעם מת אויף די אויגען און אויפ'ן מויל).

דער גבאי.

(צום מת).

— דײַנע אויגען וואס האבען שלעכט'ס געזעהן, דײַן מויל וואס האט שלעכט גערעדט.

(מען פערשיט דעם קבר, דער עולם געהט אב אײַנציגווייז מיט די לאמטערנעס. איבערלאזענדיג דעם אלטען גרעבער אליין. דער גרעבער בײַ דער שײַן פון זײַן לאמטערנע און געגענאיבער דעם נאך גליהענדען פײַער'ל. האקט אין נײַעם קבר אריין א ברעטיל. מען זעהט ווי אויף יענער זײַט פלויט געהט דער עולם אב מיט די לאמטערנעס אויפ'ן שווארצען וועג אין שטאדט אריין, דערווייטערנדיג זיך וואס א מאל מעהר. דער גרעבער האט שוין אבגעטהון דאס זײַניגע, שטעהט א מינוט בײַם קבר און רעדט אריין).

דער גרעבער.

— תנוח בשלום על משכבך (ער געהט אב מיט זײַן לאמטערניצ).

(אויף דער כצענע ווערט פינסטער, עס גליהען נאך די קוים גליהענדע העלצער, און בײַ וויַיער שוואכען שײַן זעהט מען ווי די פרוי אין שווארצען געהט צו צום קבר מיט שטילע טריט און ווארפט איהר שווארצען שלײַער אויפ'ן קבר ־רויף, ווײַט אויפ'ן וועג טוקען זיך קוים די ליכטלעך פון די אבגעהענדיגע לאמטערנעס).

דער פארהאנג פאלט לאנגזאם.

(דאָס פֿײַער ברענט זיך אוים, עס בלײַבען נאָך איבער גליִהענדיגע העלצער, דער ציגעל בלײַבט איבער גאַנץ. דער עולם שטעהט שטיל אַרום. דער רב מיט די דיינים געהען צו צום פֿײַער, באַטראַכטען דעם ציגעל. דער רב געהט צו צום אָפענעם קבר און זאָגט מיט אַ רוהיגער ערנסטער שטימע).

דער רב.

— דו מוזט איהם ערד אין זיך אַרײַנגעהמען, ער איז איבער־געבליבען איור און געהערט דאָ, צו דעם בית־עולם, און איהר, מתים, כעל כרחכם מוזט איהר איהם צווישען אייך אַ אָרט געבען.

דער גבאי.

(צו די גרעבער).

— גראָבט. (די גרעבער נעהמען די לאָפּעטעס גראָבען).

דער עלטערער גרעבער.

— דער שטיין צופֿאַלט הינטער מײַן לאָפּעטע.

דער רב.

(צום שמש).

— געה אַהין צום מת און זאָג איהם: אַז ער איז ניט איהר מאַן און זי איז נישט זײַן ווײַב.

דער שמש.

(גאַרטעלט זיך אַרום, געהט צו צום מת, שטעלט זיך אין די פֿיער איילען און זאָגט צו איהם)!

— דו ביסט נישט איהר מאַן, זי איז נישט דײַן ווײַב.

(עס געהט צו דער גבאי מיט איינעם פֿון עולם, נעהמען אָן די מטה און טראָגען אַוועק פֿון איהר. די פֿרוי אין שוואַרצען בלײַבט

טהיל פון עולם.

ער שפּאַלט זיך. (פּויזע).

אַ צווייטער.

— אין דער לענג און דער ברייט. אָט באַלד צופּאַלט ער (זעם קנאַקט).

טהיל פון עולם.

(מיט שרעק).

— שוין!

דער רב.

— נאָך נישט געפּלאַצט. (פּויזע).

איינער פון עולם.

— די שטיקער האַלטען זיך ווי דאָס פייער וואָלט זיי צוזאַמענגעקלעפּט.

ערשטער דיין.

— אַ יודישע נשמה. נישט אַזוי לייכט געהט זי אָב פון יודישען וועג.

צווייטער דיין.

— גענוג אַודאי צרות אויסגעשטאַנען, ביז ער איז געקומען צו דעם.

דער רב.

— ווי דער צינגעל אין פייער אַזוי האָט זיך זיין נשמה געפּייניגט.

פײַער לעגט מען אַרײַן זיבען ציגעל, װעלכע דער גרעבער האָט געבראַכט, דאָס פײַער פלאַמט זיך, װאַרפט אַבלאַסק און בעלױכט דעם אַרומשטעהענדיגען עולם, װאַרפט אַ בלאַסק און בעלױכט דעם מת און די פרױ אין שװאַרצען, װעלכע קניעט בײַ מת. אַלאַנגע שטילע פױזע. עס דערהערט זיך פלוצים אַ קנאַק, אַ ציגעל צופּלאַצט).

טהיל פון עולם.

— געפּלאַצט.

דער רב.

— דער ערשטער (אַ קנאַק, עס צופּלאַצט אַ צװײַטער):

טהיל פון עולם.

— געפּלאַצט.

דער רב.

— ערשט דער צװײַטער.

(יעם קנאַקט און עס צופּאַלען די איבריגע ציגעל, צופאַלענדיג אַרום דעם פײַער, אױסער דעם לעצטען, װעלכער האַלט זיך אױס. צװישען עולם איז שטיל. דאָ און דאָרט רײַסט זיך אַרױס טײַ שרעק: רבונו של עולם! טאַטע אין הימעל!)

טהיל פון עולם.

— טאַטע אין הימעל, װאָס האָט דער מענש געטהון?

דער רב.

— נאָך אײנער איז געבליבען.

(א שטומע פויזע. די גרעבער נעהמען זיך ווייטער גראבען, עס דערהערט זיך באַלד ווייטער ווי די אייזערנע לאָפּעטעס קלינגען זיך אָב אָן שטיין.

דער עלטערער גרעבער.

— דער שטיין ריהרט זיך נישט פון אָרט. (א טויט־שווייגען. פּיזלדערוויילען הערט זיך אַלין דאָס שטילע געוויין פון דער פרוי אין שווארצען).

דער ערשטער דיין.

(נאָך אַ לאנג שטיל שווייגען)..

— טאָמער האָט דער מת מביש געווען הקדוש ברוך הוא.

דער צווייטער דיין.

— טאָמער געהערט שוין נישט דער מת צו דעם בית־הקברות?

דער רב.

(מאַכט אַ קליינעם ישוב והדעת).

— וואו איז דער בית־הקברות־יוד?

דער עלטערער גרעבער.

— וואָס וויל דער רבי?

דער רב.

— ברענגט האָלץ, צינדט אָן אַ פייער אויפ'ן בית־עולם, לעגט אויפ'ן פייער זיבען ציגעל, (צום עולם) אַז די ציגעל וועלען פּלאַצען, איז אַ סימן, אַז זיין יודישקייט איז געפּלאַצט... געהערט ער נישט צו דעם בית־הקברות, דאַרף איהם נישט די ערד אין זיך אריינעהמען.

(מען ברענגט האָלץ, מען מאַכט פייער געגענאיבער דעם מת. אין

שכינה, טאַטער האָט איך דער מת מבייש געווען בחייו, בין איך איך מפיים אין נאָמען פון מת און אין דעם נאָמען פון כל ישראל, געהטט איהם צו בשכונתכם. און איהר, ר' יודעל, וואָס איהר האָט נישט מקפיד געווען אויף אייער כבוד בחייך, וועט איהר געוויס נישט מקפיד זיין אויף אייער כבוד במותך, לאָזט מגלגל זיין חוב ע"י זכות און נעהמט דעם מת צו בשכונתך.

(דער עולם שווייגט. א שטומע פויזע. פון דערווייטען דערהערט זיך אַשטיל געוויין פון דער פרוי אין שוואַרצען ביים מת).

דער גבאי.

(צו די גרעבער).

— געהט אַראָב גראָבען (די גרעבער נעהמען די לאָפּעטעס און הויבען אָן צו גראָבען. עס הערט זיך אַיוען אָבקלינגען אין שטיין).

דער עלטערער גרעבער.

— דער שטיין ליגט און ריהרט זיך נישט און וואו מען שטעלט די לאָפּעטע איז אַלץ שטיין דאָ?

(דער רב טוט די דייגים האַלטען א ישוב אין דער שטיל. עס הערט זיך א שעפּטשען. א שטילע פויזע).

דער רב.

(ווענדענדיג זיך צו דער ערד).

— אֲדָמָה, אַדְמַת כָּל חַי, וואָס אַלעס קומט פון דיר און געהט צו דיר, טאַטער האָט דיך דער מת מבייש געווען בחייו, בין איך דיך מפיים אין זיין נאָמען, אין דעם נאָמען פון כל ישראל; נעם אַריין אין דיר דעם מת, וואָרום מעפר יסודו, פון דער ערד איז דעם מענשענס יסוד, ואל עפר ישוב, און צו דער ערד געהט ער צוריק.

עֶרשטעֶר פוּן עולם.

— און איךְ אַ פּרשה חוּמש מיִט רש"י.

דעֶר צווייטעֶר פון עולם.

— איךְ אַ דעֶרוואַכעֶנדיגַ תפילת־שחרית.

דעֶר דריִטעֶר פון עולם.

— און איךְ קעֶן איהם אָבגעֶבעֶן אַ יום תהלים.

דעֶר רב.

— גענוג! (צו די גרעֶבעֶר) פּרובט גראָבעֶן. (די גרעֶבעֶר נעֶהמעֶן זיךְ גראָבעֶן, עֶס דעֶרהעֶרט זיךְ ווי די לעֶפּיִטעֶ קלאַפּט זיךְ אָן אָן אַ שטיין).

דעֶר עֶלטעֶרעֶר גרעֶבעֶר.

— דעֶר שטיין ריִהרט זיךְ ניִשט פון אָרט.

(צווישעֶן עולם ווערט שטיל. דעֶר רב מיִט די דיינים האַלטעֶן זיךְ אַ עֵצה אין דעֶר שטיל. אַרום און אַרום פאַלט אַ גרויסעֶ מורא עֶס הערט זיךְ נאָר אַ שטיל שעֶפּטשעֶן פון דעֶר שווארצעֶר קופּקעֶ ביים קבר)

פיִרטעֶר דיין.

— טאָמעֶר האָט דעֶר מת מבייש געֶוועֶן את אלה הצדיקים התמימים, וואָס רוהעֶן הינטעֶר די פליִעגלעֶן פון דעֶר שכינה?

(אַ שטילעֶ פּויזעֶ).

דעֶר רב.

(ווענדט זיךְ צו די קבריט, מיִט אַ הייזעֶריגַ אָבגעֶהאַקטעֶ שטימעֶ).

— איהר וואָס טהוט רוהעֶן הינטעֶר די פליִעגלעֶן פון דעֶר

איינער פון עולם.

— שווייגט! דער רב געהט.

(אויפ'ן וועג פון יענער וועט פלוצ'ט ווייזען זיך ליכטיגע, גרויסע לאַמטערנעס, צווישען זיי דריי אַלטע יודען מיט ווייסע בערד, אין הויכע שטריימלען. דער מיטעלסטער, דער עלטסטער פון אַלע, געהט אנגעלעהנט מיט איין האַנד אויף אַ שטעקען און די צווייטע האַנד האַלט ער אָנגעשפאַרט אויף זיין שמש, וועלכער האַלט אַ גרויסע לאַמטערנע. דער טהויער עפענט זיך, זיי קומען אריין, געהען פערביי דעם מת, קוקען פערוואונדערט און דער־שראָקען אויף די פרוי, וואָס קניעט, געהען באַלד ווייטער, קומען אין צו'ם האַלב אויס־געגראָבענעם קבר, שטעלען זיך אַרום און הויבען זיך אָן מישב צו זיין אין דער שטיל. מען הערט זיך סוד'ן. דער עולם שטעלט זיך אַרום, שטעהט און שווייגט).

דער רב.

(נאָך אַ ישוב מיט די דיינים ווענדט זיך צו'ם אַרום־שטעהענדיגען עולם).

— רבותי, מיר האָבען נגמר וגמר געווען אין דעם, אַז כדי דער מת זאָל קומען צו קבר ישראל מוז יעדער פון אונז אומקעהרען דעם מת איינע פון זיינע מצות אויף עולם ועד. איך גיב איהם אָב צוואַנ־ציג זייטען „ברכות“ פון מיין צווייטען איבערחזר'ן ש"ס, גיט איהר אויך!

דער ערשטער דיין.

— איך גיב אָב דעם מת איין קדוש השבת.

דער צווייטער דיין.

— איך גיב אָב אַ תענית אין יום־כפור

דריטער.

— אאומגליק אויף אַרע אויסגעגאָסען געוואָרען, טאַטע איִן הימעל!

דער גבאי.

— גיט אַהער אַ לאָמטערן, לאָז מען זעהן וואָס איז אין קבר.

דער עלטערער גרעבער.

— איך וואָלט נישט געהייסען.

דער גבאי.

(קריכט ארויס פון גרוב, נעהמט אַ לאַמטערן, געהט צוריק, קריכט אראָב, שאַרט די ערד, שרייט אַרויס).

— אַ שטיין ליגט.

אטהייל פון עולם.

— אַ שטיין!

איינער פון עולם.

— דער שטיין פון ר' יודעל'ס מצבה האָט זיך געלעגט איין דער לענג און לאָזט דעם מת נישט לעגען ביי ר' יודלען.

אַ צווייטער.

— די ערד וויל איהם נישט צונעהמען.

אטהייל פון עולם.

— וואָס וועט מען מיט'ן מת טהון?

אויפ׳ן וועג, פון יענער זייט פלויט, זעהט מען פון דערווייטען, ווי עס פינקלען זיך לאמטערנעס אין דער פינסטער. עס קומען וואס אמאל נעהנטער קופקעס יודען אין שווארצע קאפאטעס, ווייבער אין טיכער איינגעהילט, בחורים מיט לאמטערנעס אין די האנד. קומען אריין אויפ׳ן בית־עולם, פרעגענדיג איינער דעם צווייטען אין דער שטיל: וואס איז געשעהן? וואס איז געשעהן? דערזעהענדיג דעם מת מיט דער פרוי אין שווארצען שלייער, דערשרעקען זיי זיך, שאקלען זיך אב, געהען זיך צו־ זאמען מיט קופקעליך ביי׳ם קבר און ווארטען. פויזע).

דער גבאי.

(הערט אויף פלוצים צו גראבען).

— רבותי, איך פיהל, ווי מיין לאפעטע קלאפט אן אין עפעס זעהר הארטעס, די לאפעטע קען ווייטער אין דער ערד נישט ארא־ געהן.

טהייל פון עולם.

(מיט שרעק).

— רבוט של עולם!

אנדערע.

— וואס וועט מען מיט׳ן מת טהון?

א קול פון עולם.

— לאז מען ווארטען אויפ׳ן רב.

א צווייטער.

— לאז מען שיקען נאכ׳ן בית־דין.

דער גבאי.

(גארטעלט זיך ארום אין א גארטעלע, געהט צו צו א נידריגען שטיין, וועלכער שטעהט אין ווינקעל, הינטער א בוים, הויבט זיך אן צו שאקלען און זאגט).

— עס איז גלוי וידוע לפני מי שאמר והיה העולם, אז ניט מחמת פחיתת־הכבוד ווילען מיר דעם מת מקבר זיין אין זיין שבינה; מיר האבען א מת־מציה, און מיר ווייסען נישט וואס צו טהון. מיר ווילען מגלגל זיין חיב על ידי זבאי...

(ער נעמט דעם שויפעל און הויבט אן צו גראבען דעם קבר. א שטילע פויזע).

איינער פון עולם.

— אט איז ר' יודעלים שטיין, אויף וועלכען ער איז פערציג יאהר געלעגען במסתרים און תורה געלערנט.

א צווייטער פון עולם.

— דער שטיין איז געוואָרען אויסגעריבען אין מיטען פון דארען האלז, וואס איז געלעגען אויף איהם פערציג יאהר.

א דריטער פון עולם.

— נאָכ'ן טויט האט מען איהם דעם שטיין אויף א מצבה געשטעלט.

איינער פון עולם.

— אין דער שכינה ביי ר' יודלען, פאר וואס קומט עס איהם די זכיה?

א צווייטער פון עולם.

— ער האט געמוזט איין מצוה אין זיין לעבען טהון, נעהמט ער אב דעם שכר אויף דער וועלט.

דער גבאי.

— מײַן עצה איז צו גראָבען אַ קבר פאַר'ן מת, בײַ ר' יודלען.

דער עלטערער גרעבער.

— בײַ ר' יודעל ל"ו'ניג?

צווישען עולם.

— בײַ ר' יודלען אַ קבר, פאַר איהם?

דער גבאי.

— אין ר' יודעל'ס זכות וועט דער מת צו קבורה קומען. בײַ ר' יודעל'ס קבר וועט קיין וואסער נישט זײַן. פון גיהנם אפילו קענען די רשעים נישט אַרויסגעהן, סײַדען נאָר מען מוז אַ צדיק רודף פיהרען; די רשעים האַלטען זיך אין צדיק אָן און קומען אין זײַן זכות אַרויס פון גיהנם.

צווישען עולם.

— ר' יודעל'ס כבוד?

דער גבאי.

— ר' יודעל האָט נישט מקפיד געווען אויף זײַן כבוד בחייו, מכל שכן נאָך זײַן טויט.

דער עלטערער גרעבער.

— איך וועל מיך נישט וואַגען געהן גראָבען בײַ ר' יודעל'ס קבר. (לעגט אַוועק די לאָפּעטע).

דער יונגערער גרעבער.

— איך אויך נישט.

(דער עולם שווייגט. קוקט איינער אויפ'ן צווייטען מיט שרעק, ווארטענדיג אויף עפּעס. פּלוצים גיט פון דעם גרוב אַ שפּריץ אַרויס א שטראָם וואַסער. אויפרעגונג. אַ לאַנגע שטילע פּויזע).

איינער פון עולם.

(מיט שרעק).

— די ערד וויל איהם נישט צונעהמען.

א צווייטער פון עולם.

— אפילו דער גיהנם האָט פאַר איהם די טהיערן פערשלאָסען.

אַדריטער פון עולם.

רבונו של עולם, ווי גרויס מוזען זיינע חטאים זיין.

(דער עולם רוקט זיך אָב פון מת, איהם איבערלאָזענדיג מיט דער פרוי „אין שווארצען" אליין. זי שטעלט זיך אויף די קניע פאר דער מטה, און בעהאלט איהר געזיכט אין שווארצען טוך. מען לאָזט איהר טהון וואָס זי וויל, אָבקעהרענדיג זיך פון זיי.

א לאנגע פּויזע. עס ווערט נאַכט. דאָ און דאָרט זאָגט מען צווישען עולם אין דער שטיל: וואָס ווערט זיין? וואָס וועט זיין?)...

דער גבאי

— לאָז מען געהן נאָכ'ן רב.

די גרעבער.

— לאָז מען ברענגען די שטאָרט'ס לאַמטערן. עס ווערט פינסטער.

(עס הערט זיך אָבגעהענדיגע טריט)

איינער פון עולם.

— וואָס טהוט מען?

דער יונגערער גרעבער.

— מיין לאפּעטע גליטשט זיך צו ווייך אין דער ערד אריין. טווי אז עס וואלט גאר קיין ערד נישט געווען.

דער עלטערער גרעבער.

— איך האב מורא, אז...

דער יונגערער גרעבער

(הערט אויף צו גראבען).

— איך וועל נישט ווייטער גראבען.

דער עלטערער.

(באטהויענדיג)

— איך אויך נישט.

דער גבאי.

(בעמערקענדיג פון דערווייטען).

— וואס איז?

דער יונגערער גרעבער.

— איך פיהל ווי מיין לאפּעטע וואלט זיך אן א מענשענ׳ לייב אנגעריהרט...

(צווישען עולם זוערט א בעוועגונג, מען רינגעלט ארום די גרוב.

דער גבאי.

(אנטהוענדיג זיך א פּאר מעשענע ברילען, וועלכע ער נעהמט ארויס פון א הינטער-קעשענע).

— וואס קען דאס זיין?

דער יונגערער גרעבער.

— שענע שכנים זיין. (פאלגט דעם אלטען און מען געמט זיך גראבען).

איינער פון עולם.

— א שענער כבוד פאר'ן מת.

א צווייטער פון עולם.

— אזוי ווי ער האט עס פערדיענט.

א דריטער פון עולם.

— ער זאל גאר געדענקען זיין נאמען, ווען דער מלאך־דומה וועט איהם פרעגען, ווי ער הייסט.

א פיערטער פון עולם.

— פוילישׁ וועט ער רעדען צו איהם.

נאך איינער.

— ער וועט איהם מכבד זיין מיט א שבת'דיגען באפיראס.

אן אנדערער.

— מיט א געבראטען הינדעל און פוטער.

דער אלטער יוד ביים אוהל.

— לאזט געמאך, ער איז דאך שוין סיי ווי סיי טויט.

א טהייל פון עולם

— צו לאבען פון א טויטען?

(דער עולם שווייגט, וואו ניט וואו הערט מען זיך בורען).

די פרוי אין שוואַרצען.

(פוילִיש).

— לאָזט מיךְ איהם נאָךְ אַמאָל אָנקוקען.

דער גבאי.

(פון דערוויַטען אויף יודיש).

— מען טאָר נישט.

(די פרוי שטעלט זיךְ ווי פריהער בייקאָפּעֶנס, שווייגט).

אֵיינער פון עולם.

— ווער איז זי?

אַצווייטער פון עולם.

— זי איז מיט איהם פון אויסלאַנד געקומען, מען ווייס נישט אוייַב, אָדער אַ קאָבאַנקע, אַ יודיש קינד אָדער אַ גוי'ה, קיינמאָל נישט אין שוהל געוועֶן, און להבדיל נישט אין תּפלה געגאַנגען.

אדריטער פון עולם.

— זי וועט זיין קדיש נאָךְ איהם.

דער גבאי.

(צו די גרעבער, וויַזענדיג אויף אַ קבר, בײַם פלויט).

— פרובט דאָ גראָבען.

דער עלטערער גרעבער.

געהטענדיג דעם שופעל).

— בײַם געהאָנגענעם.

צווייטע סצענע.

די גרעבער, דער גבאי, די פרוי אין שווארצען, א'עולם.

(דער שווארצער טויער בײם הויז עפענט זיך מיט לארעם, פיער טרעגער בראנגען ארײן אויף די אקסלען די מטה, שטעלען זי אנידער פאר די קלעצער. מען נעהמט אראב דעם „גוללי". עס ווײזט זיך ארויס דער מת הינטער א שווארצער טוך, פון וועלכע עס שטארען ארויס צוויי פיס און דער קאפ, די פרוי אין שווארצען שטעלט זיך איהם צוקאפענס, בעהאלטענדיג דאס געזיכט אין די הענד, און שווײגט... די טרעגער ווילען אנגעהמען די מטה. עס דערהערט זיך דעם גבאי'ס קול פון דערווײטען: שטעהט! שטעהט! דער עולם אין קופקעלעך שטעהט פון דערווײטען, קוקט אויפ'ן מת און אויף די פרוי און שמועסען צווישען זיך אין דער שטיל, עטליכע מינוט אין שטיל).

אײנער פון עולם.

— דער מת ווארט אויפ'ן קבר, א גוטער סימן.

א צווייטער פון עולם.

— אפילו דער גיהנם אײלט זיך איהם נישט צוצונעהמען.

(מען סושקעט זיך אין די אויערן. די פרוי אין שווארצען גיעהט צו, וויל דעם מת דאס שווארצע טוך פון געזיכט אויפדעקען).

דער גבאי.

(פון דערווײטען)

— לאזט נישט, מען טאר נישט.

ד ע ר   ג ב א י.

(ארײַנשטעקענדיג דעם קאָפּ אויפ׳ן בית־עולם פון יענער זײַט פּלויט).

— וואָס, נאָך נישט פאַרטיג?

ד ע ר   עלטערער   ג ר ע ב ע ר.

— עצמות זענען געווען. מע האָט דעם קבר פערשאַטען.

ד ע ר   ג ב א י.

— עצמות... (אָבגעהענדיג פון פּלויט). פון וואַנען קומט דאָ אהער עצמות?...

דער יונגערער גרעבער.

— עצמות. (ער בלײבט שטעהן מיט'ן שפאדעל אין דער האנד און קוקט אויף'ן אלטען).

דער עלטערער גרעבער.

— עצמות. מען מוז זיי צוריק צושיטען. (זיי בעשיטען דעם קבר).

דער עלטערער גרעבער.

— דער בית־הקברות רוקט זיך, דא האט אמאל געמוזט דער אדם זיין, היינט איז עס ביים פלויט, היינט בעגראבט מען דא גנבים און אנגענע גנבים. דער ארט פערגעסט זיך און מען רוקט דערנאך דארט דאס פלויטעל אריין, די מצבות זינקען איין מען זעהט נישט קיין קבר אן.

(עס הויבט אן טונקעל צו ווערען, א קאלטער ווינד בלאזט צווישען די בוימער. אויף'ן שווארצען וועג פון יענער זייט פלויטעל, זעהט מען ווי מען קומט מיט דער לויה אן. פיער טרעגער טראגען די מטה. נאך דער מטה געהט נאך א פרוי אין שווארצען אנגעטהון, פערהאנגען דאס געזיכט אין א שווארצען שלייער. א ביסעל ווייטער געהען איינינגע נייגיריגע יונגע לייט, בחורים און חדר־יונגלעך, צווישען זיי דער גבאי פון דער חברה־קדישא א יוד אין מיטעלע יאהרען. א האריג שווארץ־בעוואקסען פנים מיט א פאר ברייטע, געדיכטע שווארצע ברעמען. זיי געהען אין קופקעלעך און רעדען צווישען זיך אין דער שטיל)...

דער יונגערער גרעבער.

— מען געהט שוין מיט'ן בר־מינן.

דער עלטערער גרעבער.

— מען מוז ווארטען אויף'ן גבאי (זיי שטעלען זיך קוקען אריבער דורכ'ן פלויט און ווינקען מיט די פינגער).

דער עלטערער גרעבער.

— ער איז דאָך אַ בחור געוועזען.

דער יונגערער גרעבער.

— מיט עפּעס דאַרט איינער געוואָהנט, אַ גוי'ה צו אַ יודיש קינד? דאָס גוטע יאָהר וואָס זי, אַ ווייב צו אַ קאָצאַנקע.

דער עלטערער גרעבער.

— זיין זכות זאָל מיר נישט בייסטעהן.

דער יונגערער גרעבער.

— צו דער טהרה האָט זי שמעקענדיגע זייף געבראַכט, אַז מען זאָל איהם מיט שמעקענדיגער זייף וואַשען.

דער עלטערער גרעבער.

— אַז די נשמה איז נישט ריין, וואָס וועט דיר, מישטיינס געזאָגט, דער זינדיגער גוף העלפען.

דער יונגערער גרעבער.

— חברה טשאי־מטה האָבען זיך אָבגעזאָגט דעם מת אַרויס־צוטראָגען. זי האָט פיער טרעגערס געדונגען (ער שיט אויס די שויבע־רר, עס פאַלט אַרויס אַ ביין פון אַ סקעלעט).

דער עלטערער גרעבער.

— ועה דאַכט זיך עצמות (ער הערט אויף צו גראָבען הכטער, נעהמט בעקוקט אין דער נאָהנט דעם ביין).

ערשטע סצענע.

עלטערער און יונגערער גרעבער גראָבענדיג.

דער יונגערער גרעבער.

— געקומען זיין צייט אויך, אזוי לאנג געהט דער קרוג צו'ם וואסער.

דער עלטערער גרעבער.

— מיר האבען שוין געזעהן אועלכעם אויך. אט דער וואס ליגט דארט ביים פלויט אין שכנות מיט'ן געהאנגענעם, איז נאך מעהר בריה געוועזען פאר איהם.

דער יונגערער גרעבער.

— יום־כפור אין דער צוקערניע געזעסען, געפרעגעלטע היהנער־לעך אין פוטער געגעסען.

דער עלטערער גרעבער.

— די ווערם אין גרוב מהנה צו זיין.

דער יונגערער גרעבער.

— א טלית צו דער טהרה אפילו נישט געפונען.

די סצענע שטעלט פאָר אַ קליין שטעדטילדיג בית־עולם, אַרומגערינגעלט מיט אַ נידריגען אַלטען הילצערנעם פלויט. דאָ און דאָרט שטייען אַרויס נידריגע אָבער געדיכט בעוואַקסענע ביימער. אין זייערע שאָטענס בעהאַלטען זיך אין הויך־בעוואַקסענעם גראָז — האַלבע מצבות. אין מיטען בית־עולם אַ אוהל, אַרום מיט ביימער בעוואַקסען; ביים אוהל שטעהט אַ יוד און דאַווענט אין דער שטיל. רעכטס אַ קליין האַלב־איינגעפאַלען הייזעל מיט צוויי אָרעמע פענסטער אויפ'ן בית־עולם אַרויס. הינטערן הייזעל אַ ברייט שוואַרץ טויער. פאַר'ן טויער שטעהען צוויי הויכע שוואַרצע קלעצער בעהאָנגען מיט בלעכען, אויף וועלכע עס איז אויסגעשריבען „ויהי־נועם" און „אל מלא רחמים". פאַר'ן הייזעל, צווישען האַלב איינגעזונקענע שטיינער, פיטערן זיך ציגען, אָנגעבונדען מיט שטריק צו פלעקלייך וואָס זענען אַריינגעקלאַפט אין דער ערד. פאַר דער טהיר פון הייזעל, ביי אַ אַלטען אָראָבגעריסענעם מטה־וואָגען, זיצט דער שטאָדט מרה־שחורה'ניק אין אַ צוריסענע קאַפּאָטע, אַרויפגעוואָרפען אויף זיין נאַקעט ברוין אויסגעבראָנטען קערפּער, און גלאָצט מיט די אויפגעריסענע אויגען אויף איין אָרט... אויף יענער זייט פלויט שלענגעלט זיך, ווי מען, אַ שוואַרצער וועג צווישען גרין־בעוואַקסענע פעלדער. ווייט ביים פלאַמענדיגען זון־אונטערגאַנג טרעטען אַרויס קלאָר אין דער לופט דעכליך פון הייזער און אַ הויכער שפיץ פון דער קירכע. אויף דער זייט פלויט פון בית־עולם שטעהען דער עלטערער און דער יונגערער גרעבער און גראָבען אַ גרוב. ביים גרוב ליגען ברעטער אויף אַ „אוהל". לינקס ביזעף מצבות און ביימער.

פּערזאנען:

דער רב פון שטאדט
ערשטער דיין
צווייטער דיין
דער גבאי פון חברה־קדישא
אַ עלטערער גרעבער
אַ יונגערער גרעבער
ערשטער פון עולם
צווייטער פון עולם
דריטער פון עולם
פירטער פון עולם
דעם רב'ס שמש
אַ פרוי אין אַ שוואַרצען שלייער
אַ מרה שחורה'דיגער
יודען, ווייבער, יונגוואַרג.

די האַנדלונג קומט פאָר אין אַ קליין יודיש שטעדטעל.

דער זינדיגער

אז איך קען בעסער דעם שיעור... (קומט אריין, דערזעהענדיג א „פרעמדען מענש", האקט ער אב צו צו דער מוטער, קוקט אויף איהר פער-וואונדערט).

רחל (ווײזענדיג אויף דוד'ן) דאָס איז דײן טאַטע, יחזקאל'ע.

יחזקאל'ע (ווארפט אַ בליק אויף דוד'ן). טרעט אָב דערשראָקען האלב ווײנענדיג) : מאמע, איך וויל נישט אזא טאַטען...

דוד (ווײזענדיג אויף יחזקאל'ען) : ער קומט אליין!

(פאָרהאַנג פאַלט).

ענדע.

פּען, דו זאָלסט מיר צו'ם שלאָף אײַנזינגען . . . איך װעל אין אַלעם פערגעסען . . . איך גלויב נור אין דײַן ליבע צו מיר . אין איהר װיל איך מײַן לעבען געפינען . . . — װילסט דו נישט מיטגעהן מיט מיר, רחל'ה ?

רחל (צו דוד'ן נעהנטער) : צו װײַט ביסט דו געװען, דוד, פון מיר, צו װײַט און צו לאַנג . . . און מיר איז עפּעס אָבגעשטאָרבען פון דיר . . . (שטאַרק) פון דיר פיהל איך אַ גערוך פון אַן אַנדער לײַב . . . צװישען דײַנע פינגער זעה איך האָר פון אַן אַנדערער . . . צו װײַט ביסט דו געװען פון מיר . . . און מיר איז עפּעס אָבגעשטאָרבען פון דיר . . . (זי ערװײַטערט זיך פון איהם)

דוד (געהט צו איהר נעהנטער צו און קוקט זי אָן) .

רחל (װי זי װאָלט זיך בעהאַלטען אונטער דעם פאָטערס רוקען) : בעהאַלט מיך פון איהם טאַטע —

זרח (פאַסט זי ביי דער האַנד ; מיט אַ פריידען-געשריי) : דו ביסט אַ יודישע טאָכטער !

דוד (צו'ם אַרויסגעהן) .

רחל (רײַסט זיך פלוצלונג אַרויס פון פאָטערס האַנד) : אָבער נײַן איך ליעב דיך אַזוי װי דו ביסט ! נעם מיך מיט, דוד . . . נעם מיך, טראָג מיך װײַט אַװעק מיט דיר . . . איך ליעב דיך אַזוי װי דו ביסט . . . גאַנץ מיט אַנדערע . . . קוש דיך מיט אַנדערע — איך ליעב דיך . . . איך געה מיט מיט דיר . . . (פאַלט אויף איהם אַרויף)

זרח (לויפט צו צו איהר) : געדענק אין גאָט !

רחל (אויף דוד'ס האַלז) : לאָז ער מיך שטראָפען, לאָז ער מיך פײַניגען, — איך ליעב איהם . . . איך געה נאָך איהם . . .

זרח : און דײַן קינד, רחל'ה ?

רחל (קלערט אַ װײַלע ; צו דוד'ן) : נײַן ! מײַן קינד גיב איך נישט . . . נעם . . . מײַן נשמה איז אין דײַן האַנד . . . טהו מיט מיר װאָס דו װילסט — נור מײַן קינד גיב איך דיר נישט . . . ער איז אַ יוד . . .

זרח : געלויבט איז השם יתברך — אײן נשמה אָבגעראַטעװעט !

(פון דרויסען הערט זיך אַ טהיר קלאַפּט אויף, אַ טהיר קלאַפּט צו) .

יחזקאל'ע (פערשנײַט, מיט'ן לאַמטער'ל אין האַנד, רעדט נאָך װאָס ער איז הינטער דער סצענע) : טאַטעשי, טאַטעשי, דער רבי האָט געזאָגט

ר ח: זי ענטפערט דיר נישט.

ד ו ד (ווי פריהער): זאל איך אוועקגעהן? — דוד דיין מאן איז געקומען און ווארט אויף דיר —

ר ח ל (וואַרפט זיך אין דער טהיר, וועלכע זי עפענט גאַנץ פּאַמעליך אויף, שטעלט זיך אין אַ זייט און ווארט אַרויבקוקענדיג צו דער ערד).

ד ו ד (צו זרח'ן): שוועהר, איך האָב עפּעס מיט מיין ווייב צו רעדען —

ז ר ח (שטרענג): זי איז טאַקי דיין ווייב — אָבער איך בין אַ יוד, איך שטעה אויף דער וואַך... איך וועל נישט לאָזען קיין יודישע נשמה אַריינפאַלען אין גוי'עשקע הענד!

ד ו ד (צו רחל'ען): יעצט איז געקומען די מינוט וואָס דו מוזט אויסקלויבען צווישען מיר און דיין טאַטען — איינעם פון די ביידע וועגען: דאָ ביי דיין פאָטער האָסט דו דעם גלייכען וועג, דעם וועג פון אונזערע אָבות, וואָס איין דור גיט איבער דעם צווייטען די יודישע אמונה; איך — קען דיר דאָס נישט געבען, דאָס האָב איך מיר אַליין צושטערט; איך בין אין דער וועלט געגאַנגען איהם זוכען, אין אַנדערע וועגען — איך האָב גאָר נישט געפונען... איך האָב אין די ביכער געזוכט, אין אַ נ ד ע ר ע ביכער געזוכט, דאָס וואָס איך האָב אָט דאָ (ווייזט אויף די ספרים-שענק) אין די ביכער פערלוירען... איך האָב געלערנט, געגלויבט, מיט פרייד געגלויבט אין מיין לערנען... איך האָב דיך געזעהן פון דערווייטען פון מיין ציטער, ווי דו זיצסט איינע אַליין מיט מיין קינד און ווארט'סט אויף מיר, און אין מיר איז אַזאַ מאַכט געוועזען... אין מיר איז אַזאַ גלויבען געוועזען... נור מיט אַמאָל, איך ווייס נישט ווי אַזוי עס איז געקומען, האָב איך דיך מעהר נישט געזעהן... דו ביסט נישט געוועזען ביי מיר, דו האָסט נישט געגלויבט מעהר אין מיר... און עלענד האָב איך זיך געפונען אויף מיין איינזאַמען וועג... און פערלאָזט... איך האָב מעהר נישט געגלויבט אין מיר, און אין דעם אַלעם וואָס איז אַרום מיר... און ווי קליין האָט זיך מיר אַלץ אויסגעוויזען... און צו וואָס? האָב איך מיך אַליין געפרעגט... צו וואָס גראַבען, זוכען?... צו קליין זענען אונזערע טעג, אַז מען זאָל פאַר זיי זיך אַ ציעל זוכען... איך בין מיעד... אין דיין שוים וויל איך מיין מיעדען קאָפּ בעהאַל

דוד: אַ וועג אַז מען פאַרליערט — געפינט מען שוין נישט קיין אנדערן וועג.

הינדעל (בּאַווייזט זיך אין טהיר): דוד דו בּיסט עס? — דוד!

זרח: הינדעל, מיר האָבּען עפּעס צו רעדען — —

הינדעל (אַריינגעהענדיג צוריק מיט פאַרבּראָכענע הענד): דאָס איז דוד! דאָס איז דוד!? (אָבּ).

זרח: ווי הייסט צו מיר?

דוד: נישט אַזוי ווי צו אייך מיין איך, נור צו דעם וואָס איך האָבּ דאָ פאַרלוירען, דאָ צווישען די שענק... גלויבּען קען מען נור איין מאָל צו דעם וואָס מען גלויבּט! איך בּין אין דער וועלט געגאַנגען, מיין נשמה האָבּ איך צובּראָכען, צוטהיילט אויף שטיקלעך, יעדעס שטיקעל האָבּ איך אַן אַנדערן נאָמען געגעבּען... נאָמען — דאָס וועגען וועקסלען אויף געפיהלען... איך האָבּ מיט וועקסלען געהאַנדעלט... און אַלע האַנדלען מיט נאָמען... נור נישט וועגען דעם בּין איך געקומען צו אייך... פערפאַלען, איך וועל שוין נישט קאָנען מיין האַרץ איינשלאָפּען מיט אייער גמרא נגון... — דאָס וואָס ס'איז דאָ אין שטוב, (ווייזט אויף די ספרים-שענק) האָבּ איך מיר אַליין צובּראָכען... — דאָס ווייס איך על כל פנים... (פּויזע; פּעסט): איך בּין געקומען נאָך מיין ווייבּ און קינד.

זרח (מיט פחד): ווי הייסט, ווילסט דו דען יחזקאל'ען מיטנעמען מיט דיר? — וואָס פאַר אַ אמונה וועסט דו איהם געבּען?

דוד (רוהיג): איך בּין איהם נישט מחויב קיין אמונה צו געבּען. איך וועל איהם נאָר איבּערגעבּען, דאָס וואָס איך ווייס, — דאָס איבּריגע, זאָל ער אַליין געוואָהר ווערען.

זרח: ניין, מיר וועלען נישט לאָזען, מיר זענען יודען, מיין טאָכטער איז אַ יודישע טאָכטער, זי וועט מיט דיר נישט געהן:

דוד: דאָס וועלען מיר זעהן —

זרח: זי איז אַנטלאָפען פון דיר... די האָסט זי אָבּגענאַרט... זי וויל פון דיר נישט וויסען... זי וועט מיט דיר נישט מיטגעהן.

דוד (געהט צו צו דער טהיר וואו רחל איז אַריין; רופט): רחל'ה, דיין מאַן איז צו דיר צוריקגעקומען — איך וואַרט דאָ אויף דיר — — —

(פּויזע).

זרח: נאָך דעם, ווי ר' אליעזר האָט דיר דערציילט פון איהם?

רחל: איך ווייס נישט —

זרח: און אַז ער וועט קומען און זאָגען דיר: קום מיט מיט מיר — דאָרט אין זיין גוי'ישקייט... וועסט דו מיטגעהן מיט איהם?

רחל: איך ווייס נישט —

זרח: אין דיין יודישקייט פערגעסען, — און חלילה פון אלעם אַוועקטרעטען, טאָכטער — ?

רחל (שווייגט).

זרח (קרעכצט אָב): און אַז ער וועט קומען נאָך יחזקאל'ען, איהם מיטנעמען מיט זיך אין דער וועלט אַריין... מאַכען מיט איהם וואָס ער וויל — — ?

רחל (האַסטיג): ניין, דאָס נישט! איך וועל איהם דאָס קינד נישט געבען, חס ושלום... עס איז מיין קינד, מיין קינד...

(עס הערט זיך פּלוצלונג אַ קלאַפּען אין טהיר; זרח און רחל קוקען זיך ביידע אָן פּאַ ואונדערט און דערשראָקען).

זרח: ווער איז?

(מען ענטוועערט נישט. רחל געהט צו, עפענט פאַמעליך און מיט שרעק די טהיר).

דוד (קומט אַריין, שטעלט זיך אָב אויף דער שוועל; ער טראָגט קורצע אָבגעטראָגענע קליידער; די באָרד אָבגעגאָלט; דאָס געזיכט איז מיעד און פערעלטערט. רחל קוקט אויף איהם נישט ערקענענדיג).

דוד (שאַרף): רחל'ה!

רחל (ערקענענדיג איהם, אויפגערעגט, לויפט מיט אַ האַרץ-געוואַלד צו דער טהיר פון דער מוטער): מאַמע! מאַמע! מאַמע!

זרח (געהט צו צו דוד'ן): דוד?

דוד: יאָ, דאָס בין איך.

זרח (קאַלט): צו וואָס ביסט דו געקומען, צו דיין ווייב און קינד?

דוד: איינענטליך, ווי צו אייך אויך.

זרח: ווי הייסט צו מיר? — האָבסט דו דען נישט דיין וועג געפונען?

דעם אור התורה — איך האב געמיינט ... ניט געניג ... מיינסט טאקי ...

רחל (ווייזט ארויס): טאטע, רעד נישט אזוי צו מיר.

זרח: און זיי ווייסען, אז שולדיג דערינען איז קיינער נישט, — נישט איך, נישט דו, ער אליין — אויך נישט. הערסט — ער אויך נישט! ער האט אנגעהויבען צו קלערען, מחשבות צו האבען ... גאט ברוך הוא וויל אבער אמונה... אמונה ליגט אין הארץ, נישט אין מח, און קשיות איז פאראן א סך... מיר, מיר זענען אבער יודען... מיר האבען געמוזט טהון אונזער חוב ... פערפאלען ... און ווי נישט טייער עס זאל אונז קאסטען — פאר דעם זענען מיר יודען... ווער עס געהט אראב פון יודישען וועג, דער איז מעהר נישט אונזער קינד — פאר דעם זענען מיר יודען ...

רחל: אבער וואס זאל איך יחוקאל'ען זאגען, אז ער פרעגט מיך וואו זיין טאטע איז? אלע קינדער אין חדר האבען טאטעס, ער איינער — נישט... נישט אין דר'ערד, נישט אויף דר'ערד — —

זרח: נישט פון דעם רעד איך איצט' — דאס לאז מיר איבער. און ווידער ארום, זאג איהם דעם אמת — גלייבער דו זאגסט עס איהם: זיין פאטער איז ערגעץ וואו אוועק, ווייסט אליין נישט וואו... אז ער וועט עלטער ווערן, וועט ער שוין אליין פערשטעהן. (פויזע. שטעהט א ווילע אויף און געהט אויף און אב איבער'ן צימער) נור נישט וועגען דעם האב איך געוואלט רעדען... (שטעלט זיך פלוצלינג אב) נור, זאג מיר, רחל'ה, זאג מיר דעם אמת: האסט דו נאך ליעב דוד'ן דיין מאן?

רחל (בויגט אראב דעם קאפ און שווייגט).

זרח: איך ווייס, ער איז דיין מאן... עס איז נישט אזוי לייכט... ביסט צוגעבונדען צו איהם... איך וויל דיך נישט איצט אנרעדען, אז דו זאלסט איהם אויפהערען צו ליעבען... איך זעה עס איז פארפאלען... מיר וועסט דו זאגען עפעס אנדערש, מחמת מורא. און אין הארץ וועסט דו קלערען עפעס אנדערש... נור מיר איז א שאד דיינע יונגע יאהר וואס געהען אוועק אין וויסטעניש... מאך דיר א חשבון הנפש אליין, און זאג דיר אין דיר אליין: ביסט דו נאך צוגעבונדען צו איהם?

רחל: איך ווייס נישט —

עס זאָל פאַר'ן מערעלע פון מלך'ס מיש קסען ברענגען. — וואָס טהוט גאָט? — האָט גאָט אַ שטורם־ווינד אויפ'ן ים געשיקט, אַ שיף איז צושטערט געוואָרען — און איהר חתן, וואָס איז געווען איהר זיוג, האָט זיך אויף אַ ברעט אַרויפגעהאַפּט, און דער ווינד האָט איהם צו איהר אינזעל געפיהרט. — די קלאַמקע איז נאָך נישט צוגעפאַלען... בײַ גאָט איז אַלעס מעגליך...

ר ח ל: איך האָב שוין אָבער מײַן זווג געהאַט און איהם פערלוירען —

הינדעל: וואָס, דו געדענקסט נאָך אין איהם?..

ר ח ל (שטיל): איך ווייס נישט, מאַמע.

הינדעל: אַזוי, איז שוין אַלעס ריכטיג.

ז ר ח (קומט אַרײַן פּלוצלינג פון בית־המדרש): הינדעל! צינד אָן די לאָמפּ.

הינדעל: דו ביסט עס, גוט, (צינדט אָן די לאָמפּ): איך בין פאַר איהר צו נאַריש — (אַבגעהענדיג; צו רחל'הן) זאָל ער מיט דיר רעדען (אַב).

ר ח ל (אַב נאָך דער מוטער).

ז ר ח (דרעהט זיך אויף און אָב איבערן צימער; קלאַפּט אָן מיט'ן פינגער אויף רחל'ס טהיר): רחל'ה, זײַ נור מוחל —

ר ח ל (קומט אַרײַן): וואָס וויל דער טאַטע?

ז ר ח: זעטץ דיך, איך האָב מיט דיר עפּעס צו רעדען. (רחל'ה זעצט זיך) איך האָב מיך מיט דיר געוואָלט אויסשמועסען, (פּויזע) די בעהאַלטסט דיך פאַר מיר... איך ווייס דו טראָגסט אַ בעז האַרץ אויף מיר... מיינסט מיט אַנ'אמת אַז דײַן טאַטע איז אַזאַ...

ר ח ל: טאַטע וואָס רעדסט דו — —

ז ר ח: איך ווייס פאַר וואָס... נור מיינסט באמת, אַז בײַ מיר אין האַרץ, למשל, לײַד איך נישט מיט דיר צוזאַמען, — און נישט נור מיט דיר — דו ביסט דאָך מײַן קינד... נור אויך פאַר איהם... ער איז אויך מײַן קינד געווען... די גמרא זאָגט: „יועד עס לערנט מיט עמיצען תורה, איז גלײַך ווי ער וואָלט איהם געבױרען". מיט דוד'ן האָב איך תורה געלערנט, — פיעל האָב איך אויף איהם געהאָפט... איך האָב געמיינט אַז ער ווערט ווײַטער ציהען

הינדעל (קומט צוריק, געהט צו צום אויווען, ווארעמט זיך): קאַלט. (פויזע) אַ שווערער ווינטער זיין... אַ רחמנות אויף די אָרעמע לייט, נעבאַך... (קלאַפּט אַרײַן דורך דער וואַנד אין דער צווייטער שטוב): חנה, חנה! לעג צו אַ פּאָר שטיקלעך האָלץ, דער אויוועען איז קאַלט. (עס הערט זיך דאָס האָלץ-קלאַפּען פון דער צווייטער שטוב; פויזע) רחל'ה, גיי אַוועק פון פענסטער — וועסט דיך נאָך, חלילה, פערקיהלען.

רחל (ענטווערט נישט).

לאַנגע פויזע. פון בית-המדרש וואָס איז געגען איבער דער טהיר פון דער סצענע, הערט זיך אַ חזן „קדושה" זאָגען, דער עולם ענטווערט איהם אָב; הינדעל דערהויבט זיך פון איהר אָרט, שטעלט זיך צו מזרח-זייט און זאָגט מיט אין דער שטיל קדושה.

רחל (נאָך אַ לאַנגע פויזע): האָסט מיר געזאָגט, אַז דער טאַטע דאַרף מיך, — צו וואָס דאַרף מיך דער טאַטע?

הינדעל: ער האָט מיט דיר עפּעס צו רעדען. (פויזע. פּלוצלינג ווי פאַר זיך): אַז גאָט וויל קאָן ער אַלין נאָך גוט מאַכען. אַלין איז אין גאָט'ס האַנד... (קוקט אויף רחל'הן, וועלכע זיצט מיט'ן קאָפּ אַראָבגעלאָזט): אוי רחל'ה, רחל'ה, קענסט דיך נאָך, חלילה, אין גאָט פערזינדיגען — (רחל שווייגט) וואָס, דו ענטווערסט מיר צומאָל נישט?

רחל (ווי פאַר זיך): וואָס זאָל איך דיר ענטווערן?

הינדעל: האָסט מיר גאָר נישט צו זאָגען?

רחל: וואָס זאָל איך דיר זאָגען?

הינדעל: דו מיינסט, איך פערשטעה שוין גאָרנישט, — איצט אין שווייגסט — גאָר נישט, תמיד שווייגסט דו, און מיר ווערט דאָס האַרץ צושניטען... — גלייך ס'איז שוין, חס ושלום, קיין בורא עולם נישטאָ... — גלייך אָהן יענעם איז שוין פאַר דיר קיין זווג נישטאָ... אוי, אוי, אוי... רחל'ה, קענסט דיך, חלילה, פערזינדיגען — כ'האָב עס ערשט היינט געלייענט: שׂמחה המלך האָט אַ מאָל געוואָלט גאָט אויספּרובירען, האָט ער גענומען אַ מיידעלע פון דער מאַמע'ס ברוסטען אַוועק, און אין אַ ווילדען מדבר אַוועקגעשיקט וואו קיין מענשענס פוס האָט נאָך נישט געטרעטען, וואו קיין פויגעל האָט זיך נאָך נישט בעוויזען... האָט דאָס מיידעלע אין אַ גלעזערנעם שטיבעלע אַרײַנגעזעצט, און האָט אַ פויגעל אָנגעזאָגט,

יחזקאל׳ע: און איך וויל אַ צווייטער אויף לעקאַך.

הינדעל (גיט איהם): נו, האַרדאַ שוין!

רחל: וואַרט נור וואַרט (נעמט אַרויס פון אויוון אַן׳עפּעל, גיט איהם, פּערריבט איהם דעם שאַל, קושט איהם).

הינדעל (ציהט איהר ביים אַרבעל): גענוג שוין, גענוג שוין, — נו, געה — — וואָלסט געהן אין אַ זייט. מען זאָל דיך נישט, חלילה, איבערפאָהרען, הערסט? — און זאָלסט דיך נישט דערוויעגען צו גליטשען, הערסט? — און נישט דאָס ברויט די חברים צוטהיילען, — געהערט?

יחזקאל׳ע (מיט אַ פולן מויל פון איינגעביסענעם עפּעל): געהע׳רט, געהערט. (בייסט דעם עפּעל אָבגעהענדיג).

הינדעל: און אַ ברכה האָסט דו געמאַכט איבער׳ן עפּעל?

יחזקאל׳ע (זוי פריהער): געמאַכט, געמאַכט...

הינדעל: געה מיר לחיים ולשלום... (בעלייט איהם אַרויס).

רחל (מיט טרעהרען אין די אויגען): מיין איינציג קינד... (און שטיל איז שוין האַלב פינסטער; פון דרויסען בלאַנקט דורך די פענסטער דער שנעע; זי געהט צו צום פענסטער, קוקט אַרויס, פויזע, פאַר זיך): עס געהט איינשלאָפען דער טייך... שטיל איינשלאָפען וויל ער... בעהאַלטען זיך אונטער די שווערע ווייסע שנעע־דעקע... אָט וויעגט זיך נאָך זיין שוים... דער פראָסט הויכט איבער איהם... דער ווינד בלאָזט איבער איהם... שלאָפט איהם איין... בעדעקט איהם מיט לייכטען, לייכטען שנעע... ווי אין ווייסע תכריכים הילט ער איהם איין... שטיל וועט ער שוין זיין... נישט לויפען, נישט יאָגען פון עק וועלט ביז צו עק וועלט,... שלאָפען וועט ער שוין רוהיג אונטערן קאַלטען אייז אין די ווייסע תכריכים... ער ברומט נאָך... ברעכט נאָך די דינע שויבעלעך איבער זיך... נאָר עס הויכט דער פראָסט איבער איהם... עס וויעהעט דער שנעע איבער איהם — און געלאַסענער ווערט ער, און שטילער ווערט ער... וויעגט זיך פאַמעליך, פאַמעליך... (פערחלומ׳ט) ווען דו ביזט אַוועק האָט דער טייך זיך געוויעגט... געבראָכען דעם אייז־דעק איבער זיך... געלאָפען... געיאָגט פון איין עק וועלט צו דעם אַנדערן... ש־ש־ש... איצט, דער טייך געהט צוריק איינשלאָפען... דער ווינד זינגט איהם אַ שלאָף־ליעדעל איין...

רחל (זיך אַרומקוקענדיג אויב ס'איז קיינער נישטאָ) : אָט אַזוי האָט דיך די מאַמעשו ליעב, זעהר ליעב ! (קושט איהם).

יחזקאל'ע (רייסט זיך אַרויס פון דער מוטערס האַנד, רייבט זיך אָב מיט'ן אַרבעל די באַק) : אָבער ווילסט הערען, מאַמעשו ? (געהט צו צו דער ספרים-שאַנק) וואו איז דאָ די גמרא בבא מציעא — — אַהאַ אָט איז זי (גיט אַ שפרונג, האַפּט אַראָב די גמרא) אָט באַלד (געהט צו צו'ם טיש, מישט אויף און לערנט מיט אַ גמרא-ניגון) שנים אוחזין בטלית — צוויי מענשען האַלטען אַ קלייד, זה אומר אני מצאתיה — דער זאָגט, איך האָב עס געפונען, וזה אומר — און דער זאָגט, איך האָב דאָס קלייד געפונען, — וואָס טהוט מען ? — איז דער דין — יחלוקו . . .

רחל (פאַר זיך) : זיין קול . . . אין זיינע יאָהרען האָט אויך געמוזט זיין שטימע אַזוי אָבקלינגען ... אַזוי האָט זיין קול געקלונגען דאַנסטמאָל ... דענסטמאָל, ווען איך בין הינטער דער טהיר געשטאַנען ... (אין פאַנ-טאַזיע) וואו ביסט דו ? — קום אַהער, הער ווי דיין קינד לערנט ...

יחזקאל'ע (ערשראָקען) : צו וועמען רעדסטו, מאַמעשו ?

רחל : ניין, ניין (פאַלט אויפ'ן קינד אַרויף קושענדיג) : מיין קינד, מיין לעבען, מיין איינציג קינד ...

יחזקאל'ע (זיך נאָך אַמאָל אויסרייסענדיג און אָברייבענדיג דעם קוש ; מיט פאַרדראַס) : דער רבי האָט געזאָגט, אַז מען טאָר זיך נישט לאָ-זען קושען פון קיין אשה .

רחל (איהם ווייטער קושענדיג) : נאַרעלע, אַ מאַמע איז קיין אשה נישט, — ס'איז דאָך אַ מאַמע, אַ מאַמע מעג —

יחזקאל'ע (רייסט זיך ווידער אַרויס און רייבט זיך גוט אָב דעם קוש מיט'ן אַרבעל) : אפילו פון דער מאַמע נישט !

הינדעל (קומט אַריין, מיט אַפּאָר שטיקלעך ברויט מיט שמאַלץ אין פאַפּיר איינגעוויקעלט און אַ לאַמטער'ל, דערלאַנגענדיג יחזקאל'ען) : נו פלינקער שוין, יחזקאל'ע, שוין שפּעט — נו הייד‎אַ אין חדר אַריין.

יחזקאל'ע : דער רבי האָט געהייסען ברענגען אַ זעקסער אויף נאַפט —

הינדעל (זוכט אין קעשענע; קרעכצט) : אוי, אוי די רבי'ס, די רבי'ס . . . (גיט איהם אַ זעקסער).

זייבלעך שפּאַצירען אויסגעפּוצט, שטראַהלענדיג, נחת'דיג לכבוד שבת... יעדע האָט איהר היים, איהר מאַן, — און זי איינע אַליין זיצט אין שטיב בײַ'ם פענסטער, — אַ קלייניגקייט מיינסט דו?...

זרח: מיר האָבען געטהון דאָס אונזעריגע... איך האָב איהר געזאָגט דאָס וואָס אַ טאַטע דאַרף צו זאָגען זיין קינד ביי אַזאַ סיבה... וואָס קען איך מעהר טהון? —

הינדעל (מיט פערצווייפלונג): וואָס זשע וועט דער סוף זיין? ס'לויפט אָב אַ טאָג נאָך אַ טאָג, אַ וואָך נאָך אַ וואָך, און זי זיצט פערחושב'ט...

(אין שטוב ווערט האַלב טונקעל, פון דרויסען הערט זיך אין־שוהל־קלאַפּען צו מנחה).

זרח: הינדעל, איך געה אין בית־המדרש אַריין דאַווענען — זאָג רחל'ען, אז זי זאָל אַריינקומען צו מיר נאָך מנחה, איך דאַרף מיט איהר עפּעס צו רעדען. (אָב)

הינדעל (נעמט דאָס גלאָז אַראָב פון טיש, רופט צו דער טהיר פון רחל'ס צימער): יחזקאל'ע, יחזקאל'ע! שוין צייט צוריק אין חדר אַריין צו געהן, ס'ווערט נאַכט. (אָב צו זיך אין צימער).

רחל און יחזקאל'ע קומען אַריין פון זייער צימער

יחזקאל'ע (אַ יונגעל פון אַ יאָהר צעהן, שלאַנק, לאַנגע געקרייזעלטע פּאה'לעך, אין אַ סאַמעטען היטעלע, אין אַ ווייס אויסגעקנעפּעלט פּעלצעל, — קומט אַריין צו לויפען קווייטשענדיג): נו? —

רחל: נאַרעלע, ווערסט דאָך געפרוירען ווערען, אין דרויסען איז קאַלט.

יחזקאל'ע: ניין מאַמעשי, אין דרויסען איז גאָר נישט קאַלט.

רחל (איהם אָנטהוענדיג אַ שאַל אויפ'ן האַלז): שווייג, נאַרעלע, שווייג, — אַז דו וועסט פאָלגען די מאַמעשי, וועסטו זיין, מיט גאָט'ס הילף, געזונד און שטאַרק, וועסט כח האָבען צו לערנען, די הייליגע תורה צו פערשטעהן — —

יחזקאל'ע (מיט שטאָלץ): אַוודאי פערשטעה איך נישט! מ'האָט אָנגעהויבען אַ נייעם שיעור, קען איך שוין די גמרא, — כ'קען בעסער פאַר אַלע חברים, — ווילסט הערען, מאַמעשי? ווילסט הערען?

זרח: און טאַקי וואָס זאָל איך טהון?

הינדעל: איך מאַנספּעריש־ינגען אין וואויל: האָט איך גאָט נעגעבען אַ גמרא, האָט איהר עגמת־נפש, טינקט איהר זיך אין די גמרא אַיין, — אָבער אונז, אונגליקליכע ווייבער, אין וואָס זאָלען מיר אונזער עגמת־נפש פערגעסען? — —

זרח (הויבט זיך אויף פון אָרט, פערדעקט די גמרא מיט'ן שנופּ־טוך, געהט אויף און אָב איבער'ן צימער).

הינדעל (נאָכגעהענדיג איהם): זיצט זיך אַנ'עגונה, זעקס און צוואַנציג יאָהר אַלט אינגאַנצען... די בעסטע יאָהרען פערגאַנגען אין אייסטעניש... זרח, דו קענסט עס נישט פיהלען, דו ביסט נור אַ טאַטע, איך אָבער — אַ מאַמע, אַ אומגליקליכע מאַמע... זי רעדט נישט קיין וואָרט, אַ שטומע שאָף... שעמט זיך... אָבער איהרע אויגען רעדען... געניטען אַ יונגען בוים און איבגעריסען אין מיטען בליהען... אַ קליינינקייט מיינסטו, זי איז דאָך אַ יונג ווייבעל — —

זרח (עושראָקען): וואָס, זי האָט אין איהם נאָך נישט פערגעסען?

הינדעל: איך ווייס? — אוודאי אַזוי... זי בענקט נאָך איהם.

זרח (שטעלט זיך אָב צורודערט): פון וואַנען ווייסט דו עס? — זי האָט עס דיר געזאָגט?

הינדעל: זי רעדט נישט... זיין נאָמען טאָר מען נישט דערמאַהנען פאַר איהר... פון בשעת יענע נאַכט, ווען ר' אליעזר האָט איהר געזאָגט, אַז ער האָט איהם אין וואַרשא געזעהן מיט פריצי־מעם... נור איהרע אויגען רעדען... דערמאַהנט זיך זיין נאָמען — ווערט זי רויט און בלאַס... די מאַטעס מילך ווערט געריננען אין איהר... זי בענקט נאָך איהם... אַ יונג ווייבעל, אַ יונגער בוים, עס וויל בליהען, עס וויל לעבען...

זרח (קרעכצט אָב): טאַטע אייניציגער...'

הינדעל: טהייל מאָל פאַלט זי מיר פּלוצלונג אויפ'ן האַלז איי הויבט אָן צו וויינען — ווערט מיר דאָס האַרץ צושניטען; דאָס ווייסט זי נאָך איהם... (פּויזע) אַ קליינינקייט מיינסט דו, אַ ווייבעל אַ רויז, זיצט שבת ביי טאָג קוקט אַרויס פון פענסטער אין גאַס..., סעדליך,

צְווייטֶער אַקט.

דאָס זעלבע צימער פון ערשטען אקט; אָנהויב ווינטער, נאָך מיטאָג, דורך די פענסטער זעהט זיך די האלב פערפרוירענע וויכסעל.

די האנדלונג קומט פאָר מיט זיבען יאָהר שפעטער ווי אין ערשטען אקט.

זרח (שטארק געעלטערט; זיצט פערטראכט איינגעהויקערט אין זיין פאטערשטוהל ביי א אָפענע גמרא).

הינדעל (שטעהט ביים אויווען און ווארעמט זיך; עפענט דאָס טהירל פון אויווען, גיסט אין פאר'ן אלטען א גלאז טהע און דערלאנגט עס; רעדט ווי פאר זיך אין דער וועלט אריין): טאטע איינציגער, וואָס וועט זיין? — און וואָס איז עס זיין געשעפט? — איהם געהט עס עפּעס אָן? —

זרח (נישט ארויסקוקענדיג פון ספר): צו מיר רעדסט דו? — יא הינדעל?

הינדעל: איך ווייס?

זרח (פערוואונדערט): געגען וואָס זאגסט דו עס, הינדעל?

הינדעל: געגען וואָס איך זאָג? — דיך געהט עס גאָרנישט אָן — דו זיצסט זיך, האָסט דיר דיין גמרא, און ווינטער — פּטור, און דרינען דאָרט (ווייזענדיג מיט'ן פינגער אויף רחל'הס צימער) זיצט זיך א יונג ווייבעל, א וויסטע עגונה, — — — זיעבען יאָהר שוין, זיעבען פינסטערע יאָהר.

זרח: און וואָס זאָל איך טהון?

הינדעל: וואָס דו זאָלסט טהון? — —

צווייטער אַקט.

(ער נעמט אַ מעסער און שניידט איין רחל'הן דעם קאַפּטען, דעם קינד דאָס העמדעל, זיך די קאַפּאָטע אין פּעמלעך): זייען אַ גרול שטאַרבט דאַרפען זיך אַלע יורען קורע זיין (ער זעצט זיך אויף דער ערד, צו רחל'הן): זעץ דיך שבעה נאָך דיין מאַן (רחלה זעצט זיך אויף דער ערד, זי דריקט פעסט דאָס קינד צו זיך און הויבט אָן ביטערליך צו וויינען, דאָס קינד ציטערט און וויינט אויך).

הינדעל (וועלט זיך אין טהיר, אין די שוואַרץ טוך איינגעהילט, אויפגעהויבען פון שלאָף, קוקט זיך פערוואונדערט אין ערשראָקען אום): וואָס איז דאָ פאַר אַ אונגליק געשעהן?

ר' זרח (נעמט דעם סדור אין האַנד, זאָגט ווייטער פון סדור, זיצענדיג אויף דער ערד, און לייגט זיך מיט'ן ליבּ) געדענק גאָט וואָס איז געוואָרען פון אונז, זעה אונזערע שאַנד. אונזערע אַרב איז אַוועק אין פרעמדע הענד (אויסציהענדיג יעדעס וואָרט): אונזערע קינדער אין פרעמדע הייז...

(פאָרהאַנג לאַנגזאַם)

דו דיר אַנ׳אַנדערן גאָט אויסגעזוכט... און ווי העמדער אויפ׳ן לייב אַזוי ווערסט דו דיינע געטער בייטען, אָבער ביי קיין איינציגען ווערסט דו נישט בלייבען.

דוד: דער גאָט וועט מיין נשמה, מיין תוך זיין, קיין נשמה מוישט מען נישט, קיין תוך.

ר׳ זרח: דיין תוך האָסט דו פערלוירען. און וואָס דו האָבט געגלויבט האָסט דו אויפגעהערט צו גלויבען, וועסט וועלען, וועסט זוכען — אָבער נישט קענען... וועסט דיך געגאַרען און די גאַנצע וועלט גענאַרען...

דוד: ניין, —

ר׳ זרח (האַקט איהם איבער): דעם היטעל איבערן קאָפּ האָסט דו פערלוירען, און די ערד הינטער דיינע פיס. ווי אַ שאָטען וועסט דו אַרום־וואַנדלען, בלאָנדזשען און וועסט דיר אַ גאָט זוכען... וועסט דיך בוקען צו דעם וואָס אין דיין האַרץ וועט עס לאַנג שוין טויט זיין. געטער וועסט דו זוכען און מוישען וועסט דו זיי, האַנדלען וועסט דו מיט זיי, צו יעדערן וועסט דו דיך צוהאַפּען, פערשפּרייטען זיין אמונה — ווען אין האַרצען דיינעם וועט ער שוין לאַנג טויט זיין... און דערנאָכדעם וועסט דו צו אַלע געטער דינען און קיין איינציגער וועט דיינער נישט זיין. אין אַלע לענדער וועסט דו וואַנדלען און קיין איינס וועט דיינס נישט זיין. אין אַלע שפּראַכען וועסט דו רעדען און קיין איינע וועט דיינע נישט זיין. מיט געפיהלען וועסט דו האַנדלען... טומלען האַרץ וועסט דו אויף דיינע הענד אַרום־טראָגען פון טהיר צו טהיר, פון מענש צו מענש. נו געננג... אַ נאָמ ווילסט דו דיר בעשאַפען, אויף וואָס פאַר אַ יסוד, וואו האָסט דו די אמונה?

דוד: איך וויל גלויבען, איך פיהל וואָס עס וועט קומען איבער מיר...

ר׳ זרח: דאָ האָסט דו שוין גאָר נישט וואָס צו זוכען...

(דוד געהט אַרוים מיט האַרטע טריט, רחל׳ה ווייזט זיך אין טהיר, לויפט איהם נאָך מיט׳ן קינד אויפ׳ן האַנד).

רחל׳ה: דוד! דוד! (דוד קוקט זיך נאָך אום).

ר׳ זרח (האַלט איין רחל׳הן): שטעה, דיין מאַן איז געשטאָרבען (דוד קלאַפּט די טהיר נאָך זיך) קומט וועל איך קורע זיין.

ר׳ זרח (לעהנט זיך אָן אין אַ שאַנק ספרים, קוקט אויף דוד׳ן): דאָס ביזטו דו?

דוד: דאָ אין דער פינסטער, צווישען די ספרים האָט איהר מיין נשמה געפאַנגען און געשטיקט... די ווערט וואָס קוקט אַריין דורך אונזער פענסטער האָט איהר מיר פרעמד און ווייט געמאַכט... צו דעם וואַסער וואָס גיסט זיך הינטער אונזער פענסטער... דאָרט ווייט צום וואַלד וואָס לאָכט אהער צו די וועלט אין דרויסען האָט מיין האַרץ געצויגען... און איהר האָט דאָס פון מיר בעהאַלטען, פערהוילען, און דאָ צווישען תּורה פערשטויבטע בלעטער האָט איהר מיך געהייסען לעבען, און איך האָב געלעבט... מיט דעם גמרא נגון האָב איך זיך געוואָלט פערזינגען, פערגעסען, דערנסטמאָל ווען איך האָב שוין לאַנג דעראינען ניט געגלויבט. איך האָב ניט געקענט, — עס איז שווער צו נעמען אַ לעבען און בעגראָבען עס... אין האַרץ האָב איך אַ לעבען... מען קען ניט... פרעגט דאָס וואַסער אין דרויסען וועט עס אייך ערצעהלען: שעה׳ן לאַנג בין איך ביים וואַסער געשטאַנען, יעדע פאַלע האָט מיין וואָרט געחאַפּט און איז דערמיט אַוועק־געשוואומען צו טראָגען מיין ליד אין דער וועלט. גענוג, איך קען מיך מעהר און וויל מיך מעהר ניט געגאַרען.

ר׳ זרח (האַקט איהם איבער): גענוג, יאָ, געה וואו דו ווילסט געהן. מיר שטעהען ניט נאָך אַזאַלכע יודען... אונזער גאָט דאַרף ניט אַזאַלכע יודען. מיר זענען צו אַלעם געוואוינט.

דוד: ניט ווי קיין גנב האָב איך מיך פון אייך געוואָלט אַרויסגנב׳נען. ניין. פריי און אָפען וויל איך געהן פון פינסטער אין ליכט. עס האָט זיך אין מיר אַ קראַפט ערוועקט... אַ ליכט איז געפאַלען אויף מיינע אויגען... אין איך זעה אייך ווי קליין איהר גרענעצט זיך אָב אין אייער טויט וועלטעל און איך געה אַוועק פון אייך אָפען און פריי, מיר אַ נייעם וועג אויסטרעטען... פאַר איהם דעראינען (ער ווייזט אויף די טהיר פון זיין צימער), יאָ, איך פיהל אַז ערגעץ וואו וואַרט אויף מיר אַ לעבען און אַ וועלט, און איך געה מיר זוכען אַ גאָט און אַ תורה.

ר׳ זרח (רוקט זיך אָב אין אַ זייט; קאַלט): דעם גאָט וואָס דו וועסט דיר געפינען וועסט די איהם פערלירען און אויף זיין קבר וועסט

וועלען פערגעסען · זאָל מיר מיין צונג צו מיין גומען ווערען צוגעקלעבט אַז איך וועל דיך נישט דערמאַהנען ביי דער ערשטער פרייד מיינער · געדענק דו גאָט צו אדום'ן דעם טאָג פון ירושלים , געזאָגט האָט ער : מיר וועלען נעהן און מאַכען אַ תל פון אַלעם . . . דו טאָכטער בבל ! געלויבט זאָל דער זיין וואָס וועט דיר בעצאָהלען וואָס דו האָסט אונז געטהון , געלויבט זאָל זיין דער וואָס וועט דיינע קינדער חאַפען און אויף די פעלזען צושמעטערן" . .

דוד (גיט אַ פראַל אויף די טהיר און רייסט זיך אין שטוב אריין , מען זעהט ווי רחל'ה האַלט איהם צוריק) : לאָז מיך (רייסט זיך ארויס געהט צו צום אַלטען , מיט אַ זיכערער שטימע) : שווער !

ר' זרח (זאָגט ווייטער נישט־געמערקט) : פרעמדע זענען געקומען אין דיין געצעלט , האָבען טמא געמאַכט דיין בית־המקדש . .

דוד (העכער) : שווער , איך האָב אייך עפּעס צו זאָגען

ר' זרח (הויבט אויף דעם קאָפּ , קוקט אָן דוד'ן) : דוד , וואָס איז ?

דוד (ערנסט און וויכער) : איך געה אַוועק פון דאַנען .

ר' זרח (נעמט אַראָב די ברילען , קוקט איהם צומישט אָן , אונרוהיג און פערוואונדערט) : ווי הייסט , דוד ?

דוד : איך האָב מעהר נישט קיין אָרט צווישען אייך .

ר' זרח : וואָס ? (הויבט זיך אויף) וואָס ? ווי הייסט ?

דוד : די תורה וואָס איך האָב דאָ געלערנט קען מיר שוין נישט בעגניגען , איך מוז מיר געהן זוכען אַ אַנדערע תורה .

ר' זרח (אויפשרייענדיג) : וואָס ? וואָס רעדסט דו ?

דוד : איהר זענט צו אַלט פאַר מיר . אייער תורה איז אַ אַלט ליעד . . . און איהר ווילט זי ווייטער זינגען צווישען פרעהליכע לעבעדיגע נעזאַנגען ? אייער תורה איז פאַר אייך , פאַר אַלטע מיטע מענשען . וואו האָט איהר אַ תורה פאַר יונגע ? פאַר די וואָס קומען אָן ? האָט איהר פאַר זיי איין ליכטיגען שטראַהל אויף וואָס צו האָפען ? איהר ווילט זיי ווייטער לייכטען מיט אייער קליין פערדויבערט לעמפּעל , ווען נאַנצע הימלען שיינען בונדען ליכטיגע שטראַהלען אין בעלייכטען די וועלט ?

אונטער די פענסטער הערט זיך נור דאָס שטילע געריוש פון גיסענדען וואסער זעהר לאנגזאם און שטיל).

דוד'ס (שלוכצענדע האלב פערשטיקטע שטימע): מנוחה, און די זאַלבט זי מיר געבען, (פויזע, שטילער) אין אַלעם פערגעסען, (שטיל) שלאָפען... שווייגען... (אַ לאַנגע פויזע).

רחל'עס (שטימע, שטיל): קום דוד, (פויזע) קום... (פויזע) קום...

(טריט הערען זיך איבער דער סצענע אַ טהיר קלאַפּט אויף, אַ טהיר קלאַפּט צו).

(אַ לאַנגע פויזע)

(פאַר די פענסטער זעהט מען פליצלונג אדורכגעהן דעם שטאָדט שמש מיט אַ לאַמטערן אין האַנד).

דער שמש (זינגט מיט אַ טרויעריגער ערנסטע שטימע):

שטעהט אויף
שטעהט אויף
יודעלעך,
כשר'ע יודעלעך
פרומע יודעלעך
שטעהט אויף
שטעהט אויף

ל־ע־בו־דת ה־בו־רא".

(דער קול ווערט פערשטומט ווייט אין געסעל. פויזע).

(די טהיר געגען איבער דער סצענע עפענט זיך, עס ווייזט זיך)

ר' זרח (אַ הויכער אַלטער יוד, אין ווייסע זאָקען, דעם קאָפּ בעשיט מיט אַש, אין אַ לאַנגער שווארצער קאַפּאָטע, האַלט אַ ליכט אין דער האַנד, זעצט זיך אין אַ ווינקעל שטוב ביי אַ שאַנק ספרים אויף דער ערד, שטעלט פאַר זיך דאָס ליכט און זאָגט אויס דעם סדור מיט אַ טרויעריגער אָבער זיכערער שטימע, אַקצענטירענדיג יעדעס וואָרט): אויף די טייכען פון בבל זענען מיר געזעסען און געוויינט, אַז מיר האָבען זיך אין ציון ערמאַהנט, אויף די וויידענבוימער דאָרט האָבען מיר האַרפּען אויפגעהאַנגען, דעמאָלט האָבען אונזערע פּייניגער פערלאַנגט מיר זאָלען זיי זינגען: „זינגט אונז פון ציון'ס ליעדער". ווי קענען מיר גאָט'ס ליעדער זינגען אויף פרעמדע ערד? אַז איך וועל דיך פערגעסען ירושלים זאָל מיר מיין רעכטע האַנד

יסוד . . . אין מײַן האַרץ, דאָרט, לעבט עפּעס אַנ'אַנדערע וועלט, איך קען צו איהר נישט צוקומען.

רחל'ה (קומט אַרײַן, האַלטענדיג דעם קלײנעם שלאָפענדען יחזקאל'קען אויף דער האַנד, זעצט זיך אַנידער מיט איהם, האַלב זוי זאָגענדיג צום קינד):

עס איז אײנגעפּאַהרען דער טאַטע גאַנץ ווײַט, איבער בערגער און טאָהלען . . . אין אַ ליכטיג לאַנד, פאַר דיר פון דאָרט אַ שטראַהל ליכט צו ברענגען, וועט איבערבלײַבען דער טאַטע אין ליכטיגען לאַנד, וועט איבערבלײַבען די מאַמע אין פינסטערן לאַנד, און דו קינד, וואו וועסט דו זײַן? —

(די לאָמפּ געהט לאַנגזאַם אויס, פון הינטערן פענסטער הערט מען ווי דאָס וואַסער גיסט זיך וואָס אַמאָל שטילער). —

—וועט די מאַמעשו זיטצען בײַם פענסטער אין פינסטערן לאַנד, אין פינסטערן לאַנד. פינסטער איז אַרום און אומעטום . . . פון דאָרט ווײַטען ווײַזט זיך אַ ליכטיגער שטראַנד, אַ ליכטיגער שטראַנד, דאָרט איז דאָס ליכטיגע לאַנד, דאָס ליכטיגע לאַנד. (פּויזע) דאָרט זיצט דער טאַטע בײַם פענסטער אין ליכטיגען לאַנד, ליכטיג איז אַרום און אומעטום, פון דערווײַטען קוקט אַהער אַ פינסטערער שטראַנד, דאָרט איז דאָס פינסטערע לאַנד . . . דאָס פינסטערע לאַנד . . . —

— און דו קינד לעבען, דו וועסט שטעהן אויף די גרענעץ פון ליכטיגען און פינסטערן לאַנד, און וועסט נישט וויסען וואו זיך צו ווענדען, וואו זיך צו קעהרען. אין ליכטיגען לאַנד האָסט דו דעם פאָטער זיטצען, אין פינסטערן לאַנד האָסט דו די מאַמע זיטצען . . .

(אַ לאַנגע פּויזע, דאָס ליכט געהט אויס, אויף די סצענע איז גאַנץ טונקעל, פון אַ ווײַטע שטוב הערט זיך אַ טרויעריג האַלב אויסגעהערטע שטימע)

אַ קול הינטער דער סצענע (זינגט קריאת שמע): געלויבט ביסט דו גאָט, אונזער גאָט און גאָט פון אונזערע עלטערן, וואָס דו מהוסט וואַרפען אַ שלאָף אויף מײַנע אויגען און אַ דרימלונג אויף מײַנע ליעדלען. און עס זאָל זײַן בעוויליגט בײַ דיר, אַז דו זאָלסט מיך מאַכען שלאָפען מיט פריעדען, עס זאָלען מיך חלילה נישט איבערשרעקען קײן שלעכטע חלומות און קײן שלעכטע געדאַנקען . . .

(דאָס קול ווערט פערשטומט. אויף דער סצענע איז פינסטער און שטיל, פון

(פויזע) און איך וויל דאך שוין אויך, אז מען זאל די זכיה האבען צו הערען אונזער קינד לערנען. מיט דיר וועט ער ביַיזאמען זיטצען און אין די הייליגע תורה לערנען, ער וועט דיין קול האבען, וועסט זעהן, גאָט וועט אונז העלפען.

ד ו ד (גראָבט איין זיין געזיכט אין איהר שויס): דו פערשטעהסט מיך נישט רחל'ה, דו קענסט מיך נישט פערשטעהן, פרעמד מוז איך זיין פאר דעם, וואס איך וואָלט נישט געוואָלט זיין פרעמד

ר ח ל' ה (קוקט אויף איהם מיט געבעט): דוד, וואַרף אַוועק די בייזע געדאַנקען, צו וואס טויג דיר דאס? וועסט זעהן, גאָט וועט אונז העלפען. דו וועסט אין אַלעם פערגעסען... דו וועסט זיטצען מיט יחזקאל'ן און אין דער הייליגער תורה לערנען, ווי דענסטמאָל... געדענקסט, חתן־וויַיז, דו ביסט דערינען געזעסען און געלערנט, איך האב מיך אונטער די טהיר געשטעלט און אונטערגעהאָרכט, דיין קול האט אַזוי געזונגען.. עפּעס אַ גליק האסט דו מיט דיין קול איבגעזונגען, און מיר איז אַזוי גוט געווען, מיר האט זיך געדאַכט, אַז דאס רעדסט דו צו מיר. — ווען וועסט דו דיין קול ווידערקריגען? דוד, וואַרף אַוועק די בייזע געדאַנקען.

ד ו ד: די וואס שלאָפען זינגען אַ שטיל ליעד, האַפט זיך ווער אויף פון שלאָף דער צורייסט זיין שטיל ליעד...

ר ח ל' ה: קום איך וועל דיך אין מיר בעהאַלטען... איך וועל פון דיר דיינע געדאַנקען פעריאָגען, דו וועסט זעהן (יחזקאל'ס קול פון דער צווייטער שטוב: מאַמע, מאַמע), הערסט דוד. אונזער קינד רופט זיך אָן, די אויגען האט ער אודאי געעפענט. „מאַמע" רופט ער, דיין קול, דיין קול איז עס... מיר וועלען נאָך די זכיה האבען, וועסט זעהן, גאָט וועט אונז העלפען, מיט דיר וועט ער זיצען ביַיזאַמען און אין די הייליגע תורה לערנען (געהט צו דער טהיר) פונקט אַזוי ווי דו, דענסטמאָל... (אב)

ד ו ד (אַליין): און דערנאָך וועט זיך זיין קול ענדערן... וויַינען וועט עס, בענקען, בעטען זיך... און אַזוי וויַיטער... אַ דור נאָך אַ דור... (פויזע) און אפשר געניאַר איך מיך אַליין אָב. עס דאַכט זיך מיר, דאס וואס איך זאג זעגען ניר הוילע ווערטער, ווערטער אָהן

(פויזע) עס זײַנען אָבער פערהאַנען אַזעלכע י.ס. ווילען נישט זײַער מיט לעבען ווײַטער פירען, — אַ דור נאָך אַ דור... צו וואָס? וואָס פאַר אַ האָפנונגען האָט מען צו געבען אונזערע יונגע דורות... איך וויל אין דער וועלט נעהן און מיר אַ וועג זוכען, פאַר מײַן קינד דערינגען, אַז דער יונגער דור וועט אויפוואַקסען זאָל ער אַ נײַעם לעבען האָבען. און דו רחל'ה, דו מוזט מיר דאַבײַ מיטהעלפען — פאַר איהם דערינגען, פאַר אונזער קינד וויל איך אַ וועג זוכען.

רחל'ה: איך פערשטעה דיך נישט, דוד... איך פיהל ווי אַ קאַלטער ווינד בלאָזט מיר אין די האָר. און מײַן האַרץ שרעקט אַזוי אין מיר... און מיר ווערט אַזוי באַנג... וואו אַהין ווילסט דו, דוד?

דוד: אין מיר האָט זיך די פריהלינג ערוועקט, איך פיהל ווי עס וועקט זיך אין מיר אַ לעבען אויף, איך וויל אַוועק אין דער וועלט, דאָרט ווײַט מיט'ן וואַסער, (שטאַרק) איך וויל אַוועק זוכען אַ געפינען און איך לעבען ברענגען. איך וויל נישט דאָס מײַן קינד זאָל זײַן אַ פינסטער גלות קינד. הער, איך בין אויך אַ מענש, איך האָב אַ האַרץ, און דאָס האַרץ וויל האָבען מיט וואָס צו לעבען, אויף וואָס צו האָפען — דאָס וויל איך רחל'ה. (ער געהט צו צו איהר) איך וויל מײַן קינד זאָל נאָך עפּעס בענקען, זאָל פאַר עפּעס לײַדען... ער זאָל צו עפּעס דינען. אַ „גאָט", פאַר מײַן קינד וויל איך, אַ „תורה", אַ „גאָט" באַשאַפען.

רחל'ה (ערשראָקען. האַקט איהם איבער): איך פערשטעה דיך נישט, דוד, וואָס רעדסט דו, חלילה... אַ פרעמדען גאָט... וואָס איז מיט דיר? (פעסט, ערנסט) עס איז מײַן קינד פונקט אַזוי ווי דײַנס. איך וועל נישט דערלאָזען... וואָס איז מיט דיר, דוד?! (זי פערבאָרגט דאָס געזיכט אין די הענד און ווײַנט ביטערליך).

דוד: דו האָסט מיך נישט פערשטאַנען, רחל'ה, איך מײַן, חלילה נישט... (שטאַרק) דעם אײנציגען לעבענדיגען „גאָט" פון דער גאַנצער וועלט.

רחל'ה (בערוהיגטער): דו רעדסט עפּעס אַזוי. דעם אײנציגען לעבענדיגען גאָט דינענסט דו דאָך. דו לערנסט גאַנצע טעג צו איהם, אין דײַן געזאַנג געהסט צו איהם צום הימעל אַרויף, דאָס איז זײַן ליב.

אַזוי האָט זי אין האַרץ געשנִיטען... דו ווילסט עפּעס זאָגען מיט דיין קול, עפּעס אַזוינס וואָס דו קענסט עס נישט מיט ווערטער אויסזאָגען ווילסט דו עס מיר מיט דיין קול אין מיין האַרץ איינזינגען... און איך האָב דיך געוואָלט פערשטעהן, איך האָב דיך אָבער נישט געקענט פערשטעהן. איך בין אַ נאַרישע יודענע, דוד. איך קען דיך נישט פערשטעהן, וואָס איז דיר געשעהן? וואָס איז דיר?

דוד (שטיל אָבער זיכער): איך וויל אַוועק פון דאַנען רחל'ה.

רחל'ה: אַוועק? וואו אַהין? אַ היים צו דיינע עלטערן?

דוד: ניין, אויך פון מיינע עלטערן.

רחל'ה (ערשראָקען): איז דיר דאָ דען שלעכט ביי אונז?

דוד: ניין, גאָר נישט פעהלט מיר, און אַלץ פעהלט מיר!

רחל'ה (קלערט אין אַ בעהאַלטענער שרעק): בין איך דיר פערמאיאוס געוואָרען, דוד?

דוד: ניין רחל'ה, איך וויל דיך נישט גענאַרען, אָפען וויל איך זיין... דו זאָלסט מיך פערשטעהן. איך קען דאָ נישט לענגער בלייבען... איך מוז אַוועק פון דאַנען!

רחל'ה (נעהנטער אין איהם): עפּעס רעדסט דו היינט אַזוי וואונדערליך, וואָס איז דאָס מיט דיר געוואָרען דוד?

דוד: איך ווייס נישט אויב דו וועסט מיך פערשטעהן, רחל'ה מיר פעהלט גאָר נישט, אַלץ האָב איך, נור דאָ איז מיר ענג. דו זעהסט דאָ די ספרים, די גרויסע, די קליינע (ער וויזט אויף די שענק ספרים), יעדעס ספר האָט מיר אַ רינג אויף די הענד געלעגט און איך פיל מיך בעפרייען פון די רינגען!... פערשטעהסט, דאָ זענען מענשען טויטע, ווינטערדיגע, אין ווינטער געבוירען, אין ווינטער גערעבט און אין ווינטער געשטאָרבען... און אַזוי ציהט זיך איין טויטער לאַנגער ווינטער פון דור צו דור... דער פאָטער גיט איהם איבער דעם זוהן, און דאָס קינד, דאָס קליינע קינד אַזוי ווי עס עפענט נור די אויגען —לערנט מען עס באַלד אַלט צו זיין, צוגרייטען זיך צום גלות... פערהילען און אַוועקרויבען פון איהם דעם זונען־שטראַהל... דאָס לאַכען פון די ליפּען... דאָס לעבען וואָס קוקט אין אונזער פענסטער אַריין... מען מוז איהם אין שאָטען בעהאַלטען, אַז ער זאָל קענען געפינען זיין „זיין", זיין לעבען צווישען די פערשטויבטע ספרים...

בײַ נאַכט. ווען דו ביסט צו מײַן בעט צוגעקומען ... איך האָב אַלץ גע־
הערט ... אַלץ געהערט ...

ד ו ד (געהט צו צו איהר קוקט זי אָן): וויאַזוי האָסט דו געהערט
רחל'ה?

ר ח ל'ה (זעצט זיך אויף אַ באַנק, שטיל): ווען דו האָסט דײַן קאָפּ
אויף מײַן האַרץ אַנידערגעלעגט (פּויזע), האָסט געמײַנט, אַז איך שלאָף
און פיהל נישט... דו האָסט געשוויגען, דו האָסט נור בלויז געקוקט
אויף מיר ווי דו וואָלסט דיך עפּעס געבעטען בײַ מיר. איך בין אויף
געווען. איך האָב נישט געוואָלט די אויגען עפענען, אַז דו זאָלסט
דיך נישט ערשרעקען, איך האָב דיך נור בלויז בײַם נאָמען גערופען
דוד, דוד, אַזוי שטיל אין האַרץ, דו האָסט נישט געהערט... דו האָסט
דיך נעהנטער צוגעבויגען צו מיר, דו האָסט מיר עפּעס אָנגעזאָגט,
איך האָב נישט געהערט וואָס דו האָסט מיר אָנגעזאָגט, מיר דאַכט
זיך דוד, אַז דו האָסט דיך מיט מיר געזעגענט, יאָ, דוד? (פּויזע, זי הייבט
אין דערשטיל, דוד זעצט זיך נעבען איהר. רחל'ה זאָגט ווייטער זיך אויסווישענדיג
די אויגען) אַז איך האָב די אויגען אויפגעעפענט האָב איך געזעהן ווי דו
ביסט געשטאַנען בײַ'ם קינד'ס וויגעל... דו האָסט אויף איהם געקוקט,
האָסט איהם עפּעס ווי אָנגעזאָגט, איך האָב נישט געהערט וואָס...
דוד, דאָס האַרץ שרעקט איז מיר, וואָס ווילסט דו טהון, דוד? וואָס
ווילסט דו טהון?

ד ו ד (בויגט זײַן קאָפּ אין איהר שויס. שווייגט. אַ לאַנגע פּויזע).

ר ח ל'ה: עפּעס טראָגסט דו אַ שרעקליכען סוד אין דײַן האַרץ
אַרום. דו שווייגסט שטענדיג, דו בעהאַלטסט דיך פאַר מיר. צי בין
איך נישט דײַן ווײַב, וואָס בעהאַלטסט דו דיך פאַר מיר? (פּויזע) עס
דאַכט זיך מיר, אַז עפּעס אין דיר וויינט שטענדיג. הײַנט אין דער
פריה האָב איך דיך לערנען געהערט, דײַן קול איז אַזוי טרויעריג
געווען. מיר האָט זיך געדאַכט, אַז דו לערנסט נור, ווײַל דו ווילסט
עפּעס פערזאָגען פון דיר, פערגעסען... און טהייל מאָל האָסט דו אין
עפּעס פערגעסען, און דײַן שטימע ווערט אַזוי ריין... און באַלד
ווערט זי ווידער טרויעריג. נאָך מײַן איינציגער, ווי מיט אַ מעסער

געבענטשט, און דאס וואכע פיהלט, אז עס איז געקומען די צייט, זיך פון איהם צו בעפרייען. עס ברעכט זיין דעק, זיין ווינטער, און עס געהט פריי ארויס אויף דער וועלט.

רחל'ה: אויף מיר איז א גרויסע שרעק אנגעפאלען, איך האב דיך גערופען, דו האסט מיר נישט אבגעענטפערט. מיר האט זיך געדאכט, אז דו ביסט שוין נישטא.

דוד: קינד, פאר וואס האסט דו דיך ערשראקען? האסט דאך געוואוסט, אז איך בין דא. (פויזע). געה רחל'ה, געה צוריק שלאפען.

רחל'ה: קום אויך, איך האב מורא.

דוד: געה, נעם דיר דאס קינד אין בעט אריין, (געהט צו צו איהר) איך וועל באלד אריינקומען, איך דארף נור עפעס נאך־קוקען. (פיהרט זי צו צו דער טהיר) שלאפט יחזקאל'ע?

רחל'ה (אין טהיר): יא, דוד. עס איז מיר איהם א שאד צו וועקען. די בעקעליך האט ער אזאלכע רויטע און די אויגעליך פער־מאכטע, (גוטווילינ) ער שמייכעלט מיט די ליפעליך ווי דער מלאך וואלט מיט איהם תורה געלערנט. (אב אין איהר צימער)

דוד (דרעהט זיך נאך א קליינע פויזע ארויף און אראב איבערן צימער אומרוהיג, געהט צו צום פענסטער, קוקט ארויס. געהט פלוצלונג צו צו א שאנק ספרים, נעמט פון הינטער גמרות ארויס איינינע שטיקער וועש, ספרים'לעך קליינע. ווייל זיי זיך איינפאקען, געהט פאמעליך צו צו רחל'ס צימער – האכט זיך איין עפענט זעהר פאמעליך אויף די טהיר, אין דער טהיר ווייזט זיך רחל'ה

רחל'ה (אין דער טהיר, האלב אין טרעהרען): איך ווייס פון אלעם, דוד, איך ווייס.

דוד (ערשראקען): וואס ווייסט דו רחל'ה? וואס?

רחל'ה: איך ווייס וואס דו ווילסט טהון. דו ווילסט ערגעץ וואו אוועק, איך ווייס אליין נישט וואו אהין, (זי פאלט אויף זיין האלז. און וויינט אין דער שטיל) איך ווייס אליין נישט, איך ווייס אליין נישט.

(דוד נעמט זי לייכט פון זיין האלז אראב. ער געהט ארויף און אראב איבערן צימער, נישט קוקענדיג אויף איהר).

רחל'ה (האלב שלוכצענדיג): האסט געמיינט איך שלאף... געבעטען

גוטע זכר צדיק לברכה, דער ראש ישיבה, פרעגט באַלד נאָך מעריב די יונגע לייט פון בית־המדרש מיט אַ שטעקען אַהיים טרייבען. און ס'איז באמת קיין יושר נישט: זיי זיצען זיך דאָרט אין בית־המדרש, און די ווייבער לאָזען זיי אַליין וואַרטען אויף זיך אין דער־היים...

דוד (שטעלט זיך אָב אַ ווײַלע): וואו איז רחל'ה?

הינדעל: רחל'הן האָב איך שלאָפען געיאָגט, — נו, גיה דיך וואַשען.

דוד: ניין, איך וועל נישט עסען, איך בין נישט הונגעריג, — אַ גוטע נאַכט שוויגער. (געהט אָב אין זיין צימער).

הינדעל (מיט אַ שמייכעל): ווי זי האָט עס באַלד געוואוסט... רעכט אַזוי, גאַנץ גוט אַזוי.. (זי דרעהט אַראָב די לאָמפּ) אַ גוטער סימן... אַ גוטער סימן... (אויף די סצענע ווערט טונקעל, הינדעל געהט מיט זעהר לייכטע טריט אָב. פויזע. עס הערט זיך פון דער צווייטער שטוב זיהר אויפגעהענדיג קול: „טהו וואַרפען אַ שלאָף אויף מיינע אויגען...” פון דרויסען גיסט זיך דאָס וואַסער אין דער שטיל... פויזע).

דוד (קומט אַריין צוריק פון זיין צימער, געהט אום אויף און אָב, געהט אַ ווײַלע צו צום פענסטער, הערט זיך איין צו'ם געריוש, אַם ענדיג זעצט ער זיך אַנידער ביי'ם טיש, דרעהט אַרויף די לאָמפּ, נעמט אַ ספר און הויבט אָן צו לערנען מיט אַ טרויעריגער שטימע, פריהער שטיל, דערנאָך העכער).

רחל'ה (עפענט שטיל די טהיר, בלייבט שטעהן אַ ווײַלע, געהט שטילערהייט צו צו דוד'ן): דוד —

דוד: דו ביסט עס, רחל'ה, פאַר וואָס האָסט דו דיך אויפגעהויבען?

רחל'ה: איך ווייס אַליין נישט, (פויזע), עפּעס קען איך היינט נישט שלאָפען.

דוד (ווייך און אומרוהיג): פאַר וואָס, רחל'ה?

רחל'ה: איך האָב מיך עפּעס אויפגעכאַפּט... עס איז אויף מיר אַ גרויסע שרעק אָנגעפאַלען, דאָס וואַסער רוישט אַזוי אין דרויסען, דאָס אַייז ברעכט זיך אויף, און עס געהט מיט אַזאַ קראַפט.

דוד (ווי פאַר זיך): דעם שבת האָט מען דאָך ראש חודש אדר

גנַבֿט, אַז ער איז געקומען צו מיר, האָט ער מיר אַרויפֿגעלייגט דעם קאָפּ אויף מיין האַרץ... ער האָט מיך נור אויף מיין האַרץ געקושט, און די טרערען זיינע האָבען מיר געררונען אויף מיינע בריסטען...

הינדעל. זאָג איך דיר, טאָכטער, זאָרג דיך נישט, זאָלסט דיך אויף גאָט פֿערלאָזען, מיט זיין הילף וועט אַלץ גוט זיין, זאָלסט נור גאָט בעטען ער זאָל דיך ליעב האָבען. אצונד גיה שלאָפֿען, גיה, לייג יהוקאל'ן (הייבט זיך אויף און גיט איהר איבער דאָס קינד). נו גיה לייג דיך, עס איז שוין שפּעט, דער טאַטע וועט באַלד אויפֿוועקען זיך צו חצות.

רחל'ה (נעמט דאָס קינד פֿון דער מוטער). דוד איז נאָך אין בית-המדרש.

הינדעל (פֿיהרט זי ביז צו דער טהיר, שפּילענדיג זיך מיט'ן קינד). ווי דאָס האַלט די אייגעלעך צו, דו, דו לאָפּעס איינער... (זי קושט דאָס קינד און דער שטיל). דוד'ן וועל איך שוין אָבוואַרטען.

רחל'ה (און דער טהיר). אז איך בין נישט דאָ וועט ער נישט עסען. (אָב).

הינדעל (נעמט אַ טישטוך, גרייט צום טיש, לייגט אויף זאלץ-מעסטעל, ברויט, גאָפּעל-מעסער). אַנ'אַנדערענס אַביסעל, אָהן מיר וועט ער נישט עסען, געב זיי גאָט דאָס געזונד און לעבען. (דערמאָנט זיך). אזוי איז אויך געוועזען מיט מיין אַלטען אין די יונגע יאָהרען. קומט אַהיים פֿון בית-המדרש, זעצט זיך אַנידער וואַרטען: זרח גיה דיך וואַשען צום עסען, ער זיצט, וואָס זיצט דו זרח? אהא הינדעל איז נישט דאָ... אוי, אוי די טאַנספּערשוינען... די טאַנספּערשוינען... (עס חערען זיך אַנקומענדע טריט). אהא שוין דאָ.

דוד (קומט אריין, אַ הויכער יונגערמאַן פֿון איינינע און צוואַנציג יאָהר, אַ בלייכער מיועריג געזיכט; טהוט אויס דאָס פֿוטער, הענגט עס אויף דער טהיר, בלייבט שטעהן אין אַ לאַנגען שוואַרצען ראָק, טליטעל). גוט נ'אָבענד, שוויגער. (דרעהט זיך איבער'ן צימער).

הינדעל (מיט אַפּלעגניש). גוט נ'אָבענד, גוט יאָהר. גוט וואָס דו ביסט שוין געקומען. איך האָב שוין געוואָלט שלאָפֿען געהן. גיה וואַש זיך צום עסען, פֿלינקער, ס'ווערט קאַלט. (מיט אַ מוטערליך געבייזער): ווי זוימט מען עס זיך אזוי לאַנג אין בית-המדרש, אַ יונגער מאַן וואָס האָט אַ ווייב און אַ קינד טאָר נישט אזוי לאַנג זיצען אין בית-המדרש... מיין

אַרום געגאַנגען מיט אַ׳ן אָראָבגעלאָזטער נאָז, מיט קיינעם ניט גערעדט, האָב איך באַלד פערשטאַנען וואָס ער מיינט. פאַר׳ן מויל האָט ער עס נישט געבראַכט, און איך האָב עס געוואוסט, ווי אַזוי? ווי טרום? אַז מען איז אַ ווייב ווייסט מען שוין.

רחל׳ה. וואָס זאָל איך טהון, מאַמע? זאָג מיר, איך גיה אַרום נאָך ווי אַ שאָטען. אין די אויגען קוק איך איהם אַריין, איך וויל עס איהם פון די ליפען אַראָבשאַרען... און דאַכט זיך מיר, ער זאָגט מיר עפּעס, נאָר איך פערשטעה איהם נישט... איך בין אַ נאַרישע יודענע, איך קען איהם נישט פערשטעהן. (וויינט, דאָס קינד וועקט זיך).

הינדעל (נעמט זי אַיין). וויין נישט, וואָס האָסט דו צו וויינען? וועסט נאָך דאָס קינד אויפוועקען, גיב׳ן מיר (נעמט פון איהר דאָס קינד). זיי וויסען, אַז דיין מאַן איז נישט קיין „ליאַדע-ווער": זיי וויסען, אַז דיין מאַן איז אַ גרויסער, גרויסער יוד, אַ גדול בדור איז ער. דער טאַטע זאָגט, אַז פון איהם וואַקסט אַ גרויסע ישועה איף יודען... ווייס איך, אפשר איז עס ביי זיי אַזאַ גאַנג... אפשר אַ תשובה... אפשר קלאָגט ער אויף אַזעלכע זאַכען וואָס מיר זעהען נישט און פערשטעהען נישט... איך ווייס נישט, טאָכטער, אויב דו וועסט מיך פערשטעהן, נור זיי וויסען, אַז דו האָסט אויף דיר אַ סך, אַ סך גענומען, אַז דו ביסט זיין ווייב געוואָרען, דו מוזט ראוי זיין צו דעם. דער טאַטע האָט מיך געהייסען דיר דאָס זאָגען: דו מוזט דיך סטאַ״ין ווערט צו זיין, צו זיין זיין ווייב, אַז ער זאָל נישט דאַרפען זיין נשמה אַראָב צו נידערן צו דיינע, נור ליידט זאָל דיין נשמה זיין, אַז ער זאָל זי קענען מיט אויפהייבען צו זיך. (פויזע). זאָג מיר, טאָכטער, האָט ער דיך ליעב?

רחל׳ה (בעהאַלט שטיל דאָס געזיכט אין די הענד).

הינדעל. זאָג, טאָכטער לעבען, פאַר אַ מאַמען שעמט מען זיך נישט. עס איז קיין עברה נישט, אַדרבה, אַ יודיש ווייבעל דאַרף זעהען, דאַרף זיך מיהען, אַז דער מאַן זאָל זי ליעב האָבען.

רחל׳ה (אויסשלוכצענדיג). איך ווייס נישט, מאַמע.

הינדעל. ווי הייסט, דו ווייסט נישט? ווער דען זאָל וויסען? זאָג מיר טאָכטער, (זאָגט איהר שטיל אין אויער): שוין לאַנג איז ער ביי דיר געווען?

רחל׳ה (בעהאַלט דעם קאָפּ אין דער מוטער׳ס שויס). נעכטען ביי

דאָס ציִנעלע איז נעגאַנגען האַנדלען
(שטילן, אײַנגעשלאָפֿען.

הינדעל (זיצט נעבען איהר, אַ יודענע אין יאָהרען, אַ ברייטע הויבּע רבּי'צין מיט אַ ברייטען גלאַנצענדיגען שטערן, טראָגט ברילען אויף דער נאָז, שטריקט אַ זאָק): גלויב צו גאָט. אַח, אַח, ווי פֿיעל דאָס גיהט אָן אַ טאָג (טהוט דאָס קינד אויס פֿאַרזיכטיג די שיכלעך): מיר זאָל זײַן פֿאַר דײַנע ביינדעלעך. קינד לעבען (טהוט איהם אויס דאָס ציצה-כנפֿות'ל): מען זאָל פֿון דיר נחת דערלעבען דער טאַטע דײַנער, די מאַמע דײַנע.

רחל'ה (זיפֿצט ביטער אַבּי): אָ יאָ, זײַן פֿאָטער נחת?...

הינדעל. שלאָג דיר טאָלטער די נאַרישע געדאַנקען פֿון קאָפּ אַרויס עס איז גאָר נישט, און עס וועט מיט גאָט'ס הילף גאָר נישט זײַן.

רחל'ה (ווי פֿאַר זיך). דו וואָלכט געדאַרפֿט הערען זײַנע קרעכ-צען בײַ נאַכט, מאַמע.

הינדעל (קלערט אַ ווײַלע). און ווידער אַרום, ווער קען וויסען? דער טאַטע זאָגט אויך, אַז ער געפֿעלט איהם עפּעס נישט די לעצטע צײַט.

רחל'ה (רוקט זיך צו דער מיטיר נעהנטער). מאַמע לעבען, דו ווייסט, נעכטען בײַ נאַכט ליג איך אַזוי אין בעט און האָרך מיך אײַן, און פּלוצים, מאַמעשי, הער איך ווי ער וויינט, גלײַך ווי ער וואָלט זיך בײַ עמיצען געבעטען. האָב איך מיך אין דער שטיל אויפגעהויבען, בין שטעלעך צו געגאַנגען צו איהם, זעה איך מאַמעשי, ווי ער ליגט מיט'ן פּנים אין קישען אײַנגעגראָבען און וויינט. האָב איך מיך זעהר דער-שראָקען, האָב איך איהם גערופֿען: דוד, דוד! איז ער אויפגעקומען, פֿרעגט ער „רחל'ה דו בּיזט עס". איך האָב אַזוי מורא געקריגען (בזיוע):

הינדעל. אַ יודישע טאָכטער דאַרף שטענדיג וויסען וואָס דער מאַן האָט אין זינען, זי דאַרף שטענדיג וויסען, וואָרום...

רחל'ה. אָבער ווי אַזוי מאַמע? איך בעט מיך בײַ איהם: דוד, וואָס איז דיר, נעמט ער מיך אײַן מיט גוטען: גאָר נישט, זאָגט ער, רחליה, גאָר נישט.

הינדעל. זעהסט דו, קינד לעבען, דאָס זענען קײַן רייד נישט. אַ יודיש ווײַבעל דאַרף וויסען, — מאַכט שוין אַזוי, אַז זי זאָל וויסען... אַז דײַן טאַטע האָט נאָך אונזער חתונה געוואָלט אַראָב פֿון קעסט, און איז

ערשטער אַקט

די סצענע שטעלט פאָר אַ גרויסע בית־דין שטוב בײַ'ם רב. רעכטס אַ טהיר פון דרויסען אַרײַנצוקומען, די טהיר געפינט זיך אין קאָרידאָר פון בית־המדרש (און עס הערט זיך דורך דעם דאָס שטענדיגע גערויש פון די דאַוונער אָדער די לערנער פון בית־המדרש אויף דער סצענע). לינקס — אַ צווייטע טהיר פיהרט צום יונגען פּאָר־פאָלק — צו דוד און רחל'עס שטוב, געגען איבער צווישען אַ דריטער טהיר, וועלכע פיהרט פון די אינווענינגסטע צימערן; אַרום די טהירען — שענק בעשטעלט מיט ספרים, פון ביידע זײַטען טהיר אין הינטער־גרונד — צוויי קליינע פענסטערלעך בעהאַנגען מיט האַלב־לאַנגע פאָרהענגלעך. אין מיט'ן שטוב אַ לאַנגער טיש בעלעגט מיט גרויסע און קליינע ספרים. פון אויבען טיש ליגט אַ גרויסע אָפענע גמרא, אַ גאָז־טיכעל אויף איהר און אַ טאַבאַק־שקעטעלע. אין די זײַטען טיש צוויי לאַנגע בענק, אַ כיסא בײַ'ם וואַנד. אין אַ ווינקעל שטוב אַ מורח וואַנד שטעהט אַ קליין שענקעל בעהאָנגען מיט אַ פּרוכת'ל, אויפ'ן שענקעל צוויי לײַכטערלעך מיט ליכט די שטוב בעלײַכט אַ ברייטע הענגענדע לאָמפּ — עס איז אָבענד נאָך עלף אַ זייגער. פון דרויסען הערט זיך דאָס שטענדיגע גערויש פון וואַסער וואָס ברעכט זיך פון אונטער דעם אײַז. אַמאָל איז דאָס גערויש שטילער, — אַמאָל שטאַרקער.)

רחל'ע (זיצט אויף איינע פון די בענק, זי איז אַ יונג ווײַבעל פון אַ יאָהר איינע און צוואַנציג, פרום, שעהן און צניעה'דיג, האַלט דעם שלאָפענדען קליינעם יחזקאל'ע אין איהר שויס — וויגט איהם נאָך אין די הענד, זינגענדיג אין דער שטיל דעם מאָטיוו):

אונטער יחזקאל'ס וויגעלע
שטעהט אַ קליין ציגעלע

פערזאנען.

ר' זרח, א רב.

הינדעל, זיין ווייב.

רחל'ע, זייער טאכטער. } ביי שווער און שוויגער אויף קעסט.
דוד, איהר מאן.

יחזקאל'ע, זייער קינד.

צייט:

אין די זיעבציגער יאהרען פון פערגאנגענעם יאהרהונדערט.

ארט:

אין א קליין שטעדטיל ביים טייך.

מיטן שטראם.

האָט זײַן כלה־בעט בערלאָוט
און זײַן חופּה־נאַכט.
אבישלום!

(לויפט אַרויס מיט צופלאָסטע האָאר).

(פאָרהאַנג).

ענדע.

מיך דיך ווי אַ בלום געברענגט וואָס איז רייף געוואָרען צו׳ם רייסען. איך האָב מיך דיך ווי אַ פרוכט געברענגט וואָס איז רייף געוואָרען צו׳ם נעניסען, פאַר וואָס געהט דער העָרר פאָרביי פאַר מיר, נישט פון מיינע פרוכט צו געניסען? פאַר וואָס ווי וואַסער גיסט דער העָרר דעם אייל, וואָס מען האָט איהם געברענגט, צו זיינע פיס... נעה ראָך נישט פאַר דיין גאָרטען פאָרביי אָהנע זיין טהירעל אויפצובּרעכען... פאַר וואָס נעמט דער העָרר די רייק פון זיין ברונען נישט אַראָב?

(עס הערט זיך שופר־בלאָזען אין הויף).

אַמנון.

— נישט ווייל אַטנון פון פרוכט געניסען
ווען זיין לוסט איז נישט רעָרביי,
היט די בלעטלעך פון דיינע בלומען, שוועסטער תמר!
און פערשפרייט זיי נישט איבער די וועגען.
שטרעק נישט די פרוכטען פון דיין גאָרטען
איבער די צוימען, איבער די טהויערן,
לאָז זיי ליעבער פערוויעלגעלט ווערען —
איידער אָהנע לוסט צו פערצעהרען.
(אָב).

תמר.

(אליין, רופט הויך דורך די אָפענע טהיר):
— אַבישלום! אַבישלום!
מיין ברודער האָט מיר שלעכטס געטהון,
האָט אין מיין מאַדער־קוואַל אַנגעקלאַפט
און איהם נישט אויפגעעפענט.

זײַן הערדס בעפעהלע —
האָט קײן צײַט פון די טרויבען צו געניסען,
וואָס אויסגעשטרעקט, נאָך לוטש און בענקשאַפּט,
איז זײַן צונג נאָך זײ...

אַמנון.

(פאַנצערט זיך דעם פאַנצער איבער די ברוסט).

— פערמויערן וואָלט איך, שוועסטער תמר,
מײַן בחור־טהיר איבער מיר.
ווי די ראָבען, —געבענקט נאָך דעם שטײנער־קוואַל
מאַכט זיך זײַן נעסט אין די שטײנער־צווײַגען —
וואָלט איך פון דײַן ־קוואַל ביז'ן טויט געטרונקען.
ווען נישט ערוואַכט וואָלט מײַן האַרץ געוואָרען
דורך פיערעל־שפּילען, דורך האַרפען־ברומען,
פון דעם ווינד צו מיר גערופען.

תמר.

(פאַלט איהם צו די קניע).

— גאָט האָט מיך געפלאַנצט, ברודער אמנון! טײַנע בלעטער, מײַנע בליטהען אָבגעהיטען, ווי אַ גוטער גערטנער איבער מיר געוואַכט, אַז איך זאָל רײַף וואַקסען. איך האָב איהם יערען טאָג פאַר זײַן געטרײַ גערטנערשאַפט, אין דער שטיל, מײדעל־אַרטיג גע־דאַנקט. איך בין רײַף געוואַקסען, ברודער אַמנון. מײַנע פרוכטען וענען צום געניסען, שטיל האָב איך זײ פאַר מײַן הערר געפפלעגט און מיט הכנעה און שטיל־געבעט בין איך צו מײַן הערר געקומען, פון איהם בעפרוכטעט צו ווערען, און דער שטיל מײַן וועג צו געהן און גאָט צו דאַנקען וואָס צו מײַן ציעל האָט ער מיך געבראַכט, און איך האָב

יונדב

(הינטער די טהיר).

— גרייט שטעהען די גבורים זיין קעניג־הויף
אין ווארטען דעם קעניג'ס און הער ישי'ס בעפעהל.
אין די ווינקלען קוקען זיי ארום,
דעם קעניג'ס ערשט־געבוירענעם זוכט זייער בליק.

אמנון.

— אויפגעגעבען האט דער קעניגס־זוהן פון זיין לאנגער
ווייבער געלעגער.

(צו תמר).

הע, ווייב, די שפיז דערלאנג, הינטער מיין דעק איז די
בעוואהרט.

און שארף דאס מעסער,
וואס פעררארסטעט איז עס געווארען דורך די לאנגע צייט,
ווען מיינע ליפען האבען געשמאכט
נאך דיין ווייבער־וויין צו טרינקען.

תמר.

(ווייגט פאר זיך).

— ווי ווערט דאס אמנון דורך דעם רוהם
פון זיין חופה־בעט פערטריבען?
ווי איז דאס אמנון, געררייצט נאך פרעמדען רוף,
פערגעסט ער זיין אייגענע לוסט.
ווי ווערט דאס אמנון ווי דער קנעכט —
וואס געיאגט דורך דעם גארטען אויסצופיהרען

ווינקלען אַרויס... ער לויפט צו צום פענסטער, רײַסט די פּוירהאַנג).

זעה, די קעמלען, זיי ברעכען פון זייער געדעגער אויף,
מיט די רויב־זעק אנגעלאָדענט,
שוין שפּאַנען די יונגען די פערד צו די רײַט־וועגען
אין קעניגליכען הויף.
עס בלישטשען די גאָלדענע פּאַנצערס אין די טונקעלע נאַכט
אַרײַן.

הע, ווײַב, דעם פּאַנצער דערלאַנג!
שפּאַן מײַן ברוסט מיט זילבער־בלעך געגען
דעם פײַנד'ס שפּיז.
בעסער וויל אַמנון זײַן ברוסט מיט מלחמה־געשיר בעדעגען,
אַלס איהם צווישען ווײַבער ברוסטען
אויסבעטען.

(ער בינדט דעם פּאַנצער איבער זײַן ברוסט. עס הערען זיך טריט פערבײַלויפען פאַר דער טהיר, די רופען פון בענסטער־לאָך ווערען העכער און עפטער, פון הינטער די טהיר הערט זיך יונדב'ס קול).

יונדב.

(רופט דורך די טהיר).

— די קעמלען געלאָדענט, די רײַט־וועגען געשפּאַנט,
אין קעניג־הויף וואַרטען די גבורים דעם
שופר־בלאָזען.

אמנון.

— אויף וועלכע זײַט פאַלט די שפּיז?

אין די ערשטע נאכט פון איהר חתונה ;

(ווי פערהענגט דאס פענסטער) .

ברודער אמנון !

אונזער חופה־בעט שטעהט פערלאזט

אוןווארט אויף אונז

ווי א פערלאזטעס פעלד ,

אונפעראקערט , אונפערזייעט אין הויכען פריהלינג .

זעה, די פריהלינג־ווינדען יאגען שוין

אין די לופטען ארום

און זוכען דעם זייטען קארן

איהם צו ענטבליהען .

מ נ ו ן .

(גרייפט אן תמר , פיהרט זי פאר'ן פענסטער־לאך) .

— זעהסט דו נישט

ווי די פלאמען צעפלאמען שוין אין די איל־געשירען ,

און זיי קומען אויס דער טונקעלער נאכט

פאר דעם טאטע דוד'ס שלאף־געמאך ,

די אלטע לייט , מיט די לאנגע ווייסע בערד

קלאפען זיי דורך דעם לאדען , זיין וועקען הויך :

„קעניג דוד , ערוואך פון ווייבער־געלעגער אויף ,

די פידלען — וועקען צו מלחמה ארוים" .

און ווי שווארצע שאטען מיט פינקלענדע אויגען ,

קומען זיי אלע מיט בויגען און שטאנג

פון די ווינקלען ארוים .

(עס הערט זיך פון דרויסען אבגעריסענע טענער פערטויבט

אין די כלי־זין קלאנגען ; אבגעריסענע רופען – פון די

זיי פעראייניזאמטע יתומים וואס זוכען זיך א רוה,
און פערשטעקען זיך אין די טונקעלע ווינקלען
פון די שטובען.

תמר.

— לאז דאך ברודער, ווינד און פיעדעל
זייער טענען־שפיעל טרייבען. דיין כלה־שוועסטער
שטעהט פאר דיר, איהר האאר איז רייך געוואקסען,
איהר ברוסט איז רייף געווארען צו איהר
חתונה נאכט.

אמנון!

— און יעצט יאגט זיי דער ווינד פון די ווינקלען ארויס,
און זיי בעגעגנען זיך די טענער און וועקען
דאס גאנצע הויז אויף.
שוין הער איך טריט פון די טונקעלע ווינקלען
ארויסטרעטען.
שאטען בעגעגנען זיך און קיפיען סור'ענדיג איין.
הערסט דו שוין נישט שוועסטער, איינזאמע שטימען
אין די שלאפענדע געמעכער רופען?
(פון דרויסען הערט זיך שטילע, לאנגזאמע בעוועגונג).

תמר.

— פערזאגען וויל איך פון דיר, ברודער אמנון,
די פרעמדע טענער וואס רויבען דאס חתן־הארץ
פון זיין כלה אוועק,

און דיר...

(איבערן געצעלט יאָגט אַ קלײנער, קלײנער װינד. דאַן ערהערט זיך װי אַ טענען פון האַרפען און פידלען אין דער לופט, דערנאָך אַ שטיל־שװײגען).

אַמנון

(בלײַבט אַ לענגערע סעקונדע בײַ דער טהיר. הערט זיך אײַן).

תמר.

— װאָס הערסט דו, ברודער אַמנון?
װעלכעס טענען־געריוש װענדט אָב דײַן אויער
פון דײַן שװעסטערס ליעד,
איך װיל נישט קײן אַנדערע טענער זאָלען
אין אונזער ליעד שטערען.
פערשטעקען װיל איך די לעבער, פערהאַקען די טהירען,
קײן פרעמדעס געריוש, פון דרויסען אַנגעלאָפען,
זאָל צו אונזער אויער נישט דערגרײַכען.
קײן פרעמדער טראָפּען װאַסער זאָל דעם
פלאַם פון אונזער חתונה־לאַמפּ
נישט לעשען...

(זי פערהאַקט דאָס פענסטער).

אַמנון.

— שװעסטער תמר! האָרך די טענער, דאָס אָטהעמט
פון דעם װינד איבער די פידעל פאַסעלן,
און עס יאָגט דער װינד די טענער אַרום,
און זײ בלאָנדזשען אין דעם גאַנצען קעניג־הויז,

תמר.

— דו קענסט דאך נישט אין מיין מאמעס גארטען גייען
פון קירשען־בוימעל פירות רייסען,
פעסט פערשלאסען האט איהם מיין מאמע.

אמנון.

— איך וועל די צוימען ברעכען
(גרייפט זי אן).
אין דיין מאמעס גארטען געהן.

תמר.

— שליס די טהיר, פערמאך דאס פענסטער, ברודער אמנון.
זאל דער זונען־שטראהל אונז פון דעם אנקומענדען מארגען
נישט אנזאגען.

אמנון.

(פערהאקט די טהיר).

— אזוי פערשליס איך די טהיר איבער מיין גליק.

תמר.

(אין זיינע ארעמס).

— דארפסט נישט ברודער אמנון.
די צוימען ברעכען.
דיין שוועסטער תמר וועט דעם שליסעל
פון הינטער איהר מוטערס קישען גנב'ענען

תמר

(פון דערווייטענס)

— אזוי קוהל מיט דיין חתן־בליק מיין כלה־בלוט,
אויף מיין האנד געוועקט,
ווי די נאכט־הויך דאס וואסער קיהלט.

אמנון

(הויבט זיך אויף, געהט צו צו איהר. אין דער שטיל):

— שוועסטער תמר! מיין מאמע האט מיר א געלענער
געפלאכטען,
א חתונה־בעט האט זי מיר אויס באקסען־בוים געלאזט האקען,
מיט א זיידען־דעק דיק בעדעקט,
מיט א גאלדען־קרוין עס ארומגעפוצט —
האט זי עס מיר אין מיין בחור־געצעלט אריינגעשטעלט.
קום מיט מיר, שוועסטער תמר
מיט די פורהאנג איז עס פערשטעלט

תמר.

— מיין מאמע האט מיר א קירשען־בוימעל געפלאנצט
פאר די חופה מיך צו פיהרען,
ווי קען איך מיך אין איין חתן־בעט לעגען
אז מיין חופה־שטאנג שטעהט נאך געפלאנצט?

אמנון.

(ראש)

— איך וויל אין דיין מאמעס גארטען געהן
און פון קירשען־בוימעל פירות רייסען.

אַזוי ווילּ איך פאַר מײַן ברודער
קלײנע, קלײנע קיכעלעך באַקען.

אמנון.

— אַזוי ווילּ איך פון מײַן שוועסטער'ס הענד עסען.

תמר.

– אַזוי ווילּ איך מײַן ברודער הײלען.
(זי דערנעהנטערט זיך צו איהם).
דיר פון מײַן ברויט געבען צו עסען.
איך האָב דיר קיכלעך געבאַקען
(זי דערלאַנגט איהם דאָס שפּײַז).
זעה ווי מײַן האַנד ציטערט איבער דיר,
ווי דער ווינד וואָס האַלזט דעם בוים —
אַזוי גיסט מײַן אייל איבער דײַן לײַב.

אמנון

— שוועסטער תמר. אַזוי ציטער אויף מיר
מיט דײַן וואַכענדע נשמה און שלאָפענדיגען לײַב — —
לאָז ווי אַ פריהלינג־ווינד אויף דעם בוסר צווײַג,
דײַן מײדעל־בלוט מײַן יונגלינג־האַרץ וועקען.
אַזוי לאָז אין מײַנע אָרעמס דײַן גליעד און בײַן ציטערן
און זיך צום לעבען וועקען...
(זי ערוויטערט זיך פון איהם און שטעלט זיך פאַר איהם).
אַזוי וועל איך קוקען אויף דיר, שוועסטער תמר!
און מיט מײַן חתן־בליק אויף דײַן געשלאָפענעם מײדעל־קוואַל
אָנקלאַפּען.

דיין קערפּער, ווי קיהל, ווי אין ווינד געבּאָדעז.
אַ לאָז מיך איהם מיט די ציגענע פעלכליך בעדעקען,
וואַרעמט פעלכליך מיין ברודערס בּלוט?
(זי בעדעקט אמנון מיט די פעלכלעך).
קראַנק איז מיין ברודער אמנון.

אמנון.

— אַזוי וויל איך, אונטער מיין שוועסטער'ס גלעגער ליגען,

איהר שאָל וועט מיין לייב וואַרעמען,
איהרע פינגער וועלען ווי זייד מיין קאָפּ קיהלען...

תמר.

(שטעלט זיך פאַר איהם).
— אַזוי וויל איך פאַר דיר געריבּטען בּרייטען
בּוימאייל האָב איך פון פאַר דעם אָרון געגנבע'ט
וואָס שטעהט ביי'ם טאַטען הינטער דעם פוירהאַנג,
זעמעל-מעהל האָט מיר מיין מאַמע געגעבען.
(זי גיסט דאָס אייל אין די פאַנען און ריכטעט איהם א געריבּטע).
מילך האָב איך פון די ציגען געמאָלקען.
און מיט האָניג וועל איך דיר דאָס טייג קנעטען.
מיט מיינע הענד האָב איך עס פון די בּיהנען-שטאָקען צוזאַמענגענומען
זעה, בּרודער אמנון, ווי דער האָניג זיך גיסט,
ווי דאָס טייג זיך יעהרט,
און די מילך צווישען מיינע פינגער רינט...

זעקסטע סצענע

(אמנון און תמר)

תמר.

(מיט זעהר לייכטע שטימע).

— איך בין געקומען צו דיר, ברודער אמנון.
דער טאַטע דוד האָט מיך געשיקט צו דיר,
איך זאָל דיר דיינע קראַנקע ביינער מיט בוימאייל שמירען,
איך זאָל דיר דיין בעט צו'ם שלאָף אויפריכטען,
איך זאָל דיר לופט מיט מיין פאָכער יאָגען,
דו ביסט קראַנק, ברודער אמנון!

אמנון.

— שוועסטער תמר!

תמר.

(ו. ס.).

— דו ביסט קראַנק, ברודער אמנון.
— דיין לייב ווי געצערט פון זונען־היטץ,
דיין אויג ווי הימעל פון גליהונג פערדאַרשט...
און דיין קאָפּ ווי פערוואָלקענט...
קום, לאָז מיך, דיין געלעגער דיר בריימען.

(זי בעט איהם דאָס געלעגער).

וויך, ווייך מיט מיין סאַמעט טוך וועל איך דיר דיין קאָפּ רעהגען.

(זי ציהט דאָס טוך פון זיך).

אַ לאָז מיך דיין אויגען טיפער מיט מיין מויל־הויך קיהלען.

(זי טהוט דאָס).

דיין אָטהעם, ווי ווארעם, ווי פון די זון געבלאָזען,

קלינגט נור איהר ציררונג־בלעך אין די נאַכט אַריין.

אמנון.

— זאָג, וואו האָבען פערפיהרט זי איהר פלאַם?

יונדב.

— איך זעה איהר לאַמפּען־שיין לייכט צו דיין געצעלט
און נאָך דעם שיין געהט זי.
שוין פיהל איך דעם רויך געשמאַק פון איהר געברענטע בשמים —

דרינגט אין געצעלט־פענסטער אַריין.
איך הער דעם קלאַנג פון איהר זילבער־בלעכען.

אמנון.

— ווי ציטערט מיין האַרץ, ווי קיהלט מיין בלוט אויף מיין לייב!

דעק מיך ברודער מיט די דעק צו,
לאָז מיין פנים אין וואַרעמען שעפּסען־וואָל בעהאַלטען...
און אַזוי, בעהאַלטען אין מיר גליער און ביין, וויל איך אויף מיין שוועסטער וואַרטען.

(יונדב אָב).

(עס קומט אַריין מיט זעהר לייכטע טריט און מיט אַ ברע־נענדע אייל־פאַן תמר).

אוּן שלאָפען אין דער שטיל
געבּען זײַערע שאָטען, אַרוּם זײַ אויסגעצויגען.

אַ מ נ ו ן.

— אוּן שפּאַצירט נישט ווער צווישען זײַ?

י ו נ ד ב.

— פערשטעקט שלאָפט דער ווינד צווישען די בלעטער-
צווײַגען,
אוּן נוּר זײַן לײַכטער אָטהעם בלאָזט דעם בליטהען-דופט
פון זײַער בליהעכטץ אין דעם הויף אַרוּם.
אָבער איך זעה יעצט, אין די שוואַרצע נאַכט,
פון דעם ווײַבער-געצעלט, אין ווײַסען געהילט,
טרעט אַ געשטאַלט אין הויף אַרײַן.
שטיל שיפּט זי צווישען די נאַכט-וועלען
איהר פאַנען לאָמפּ לײַכט זיך פאַר איהר.

אַ מ נ ו ן.

(מיט שרעק).
— וואו ציעלט איהר וועג?

י ו נ ד ב.

— איהר בּליק איז אין איהר פאַנען-לאָמפּ אײַנגעהאַנגען,
נאָך דעם שײַן געהט זי.
לײַכט טרעטען איהרע פיס אין די נאַכט,
ווי רעגען-טראָפּען אין וואַסער געפאַלען.

פינפטע סצענע

(אמנון יונדב)

עס איז נאכט. אין אמנון'ס געצעלט. א פייער ברענט אין א פאן־איל. אמנון ליגט אויף זיין גע־לעגער, יונדב שטעהט ביים פענסטער־לאך.

יונדב.

(פון פענסטער־לאך).

— ניין, קעניג־יורש, איך הער נישט קיין רוישען.
שווארץ און שטיל ליגט דער גאנצער קעניג־הויף.
שווארץ פאלט דער שאטען פון די געזאטעלטע קעמלען,
וואס געלאדענט שטעהען זיי אין הויף צו מלחמה גרייט,
אין די נאכט אריין.
געלאשען איז דער גאנצער קעניג־פליגעל, די נאכט —
קוקט פון די לעכער ארויס,
נור אין לעמפעל זעה איך בלויז פון דעם נר־תמיד
וואס פאר דעם ארון צווישען דעם קעניג'ס בוירהאנגען שטעהט.

אמנון.

— און הערסט דו נישט קיין בלעטער רוישען?
אין ווי בוימער וואלטען פאר מיין פענסטער פארביי געגאנגען
און מיט זייערע צווייגען אין מיין פענסטער געקלאפט?

יונדב.

— שטיל שטעהען די ציפריסען אין קעניג־הויף, קעניג־יורש!

אבישלו.

— און שטיל זאָל שלאָפען דער קעניג-יורש
אין זיין שוועסטערס ברוסטען-פּאָאר...
פערשטאָפּ די פענסטער, פערהאַק די טהירען
און לאָז קיין טראָםפּייטען-בלאָז צו זיין געהער דערגרייכען.
אָ, ווערט איז תמר פּלשתים-רויב
מלחמה-פעלד און גבור לויב...

(אָב פּלינק):

ניט קיין פאנצער־קלאנג, ניט קיין שפיזען קלונג
אין מלחמה־פעלד נאך פעלדמארשאל בעפעהל...

תמר.

— אמנון'ס מלחמה־פעלד איז תמר'ס געצעלט.

אבישלום.

— שוועסטער תמר! געשוועכטערט דורך מוטער־מילך
און פאטער־בלוט.

תמר.

— וואס ווילסט דו? ברודער אבישלום!

אבישלום.

(שטילער מאן).

— שוועסטער תמר! שלעפ אמנון אין דיינע ברוסטען
איין.

פערדעק איהם מיט דיינע האאר געדיכט,
און זינג איהם מיט דיינע שטימע זיס,
און פערוויעג זיין הארץ מיט דיין אטהעם־דופט,
און פערשטום זיין אויער אויף מלחמה־בעפעהל.
וואך זאל נור אמנון צו תמר'ס לוסט זיין —

תמר.

— ברודער אבישלום!

תמר.

(זו. פ.)

— און דעקט זיך מיט איהר, הינטער די שעפּסען־וואָל־
אין,

און שליסט די טהירען און פערשטאָפּט די פענסטער.
זאָלען בלאָזען די טראָמפּייטען, זאָל די פיערעל צו מלחמה
וועקען,
זאָרען זיי די פערד צו די רייטוועגען שפּאַנען.
פערשלאָפען ליגט אמנון אין תמר'ס ברוסט
אין בעהאַלט זיך ציטערנדיג, ווי די נאַכט צווישען די בלעטער
אין תמר'ס האָאר.

אבישלום.

(ענדערט דעם טאָן. פּלוצלונג).

— און ווער וועקט אמנון פון תמר'ס ברוסט?

תמר.

— נישט'ס וועקט אמנון — נור תמר'ס אָטהעם־הויך.
ווי דער פריהלינג־אָטהעם, רופט דעם שפּראָצלינג פון דער־
ערד אַרויס,
רופט תמר'ס אָטהעם־ציטערן אין אמנון'ס האַרץ
דעם פריהלינג אויף.

אבישלום.

(פּלוצלונג).

— און נישט קיין צפון־ווינד אויף פיערעל זייטען,

תמר.

(ווי פאַר-זיך אין איהר לגסט פערציקט).

— און טוליעט זיך אין זײַדענע טעפּיכען אײַן,
און ציטערט אין דער שטיל ווי א יונגער בוים,
און פערשטאַבט זוכט ער מיט זײַנע לעכצענדע ליפּען
ווי נאָך וואסער, ווי נאָך טהוי... שטרעקט ער אויס
זײַנע בלײַכע לאַנגע הענד ווי יונגלינג-צווײַגען
און פרעגט אין דער שטיל, און בענקט אין דער שטיל,
נאָך תמר זײַן שוועסטער.

אַבישלום.

(האַסטיג מיט כעס).

— און ווי די דיענסט-מויד ווערסט דו איהם
אַוועקגעשענקט,
זײַן קרענק אין דיר זיך צו היילען...
תמר!

תמר.

(ווי פריהער, ווי גײַשט געהערט דעם ברודערס ווערטער).

— און ווי פאַלענדער טהוי איבער ישרון-באַרג,
דעקט אַמנון איבער תמר צו.
ווי די נאַכט, וואָס הילט דאָס וואַסער אײַן,
בעהאַלט אַמנון תמר אין זיך אײַן,
און ברענגט זי אין זײַן מאַטעם שטוב אַרײַן,
און בעהאַלט זיך מיט איהר אין די ווינקלען אַרײַן.

אַבישלום.

— שוועסטער תמר!

ביז דוד׳ס שטאָדט
ווען אין קעניג־קרוין מיט שפּעפּער־פּײַף,
טאַנצט דער קעניג פאַר׳ן אָרון — און פרייט זיך
מיט די שטאָדט־מיידען — און זיין אפוד בד,
אין פלשתים־שטיק געציערט, ווען די קעניגס טעכטער
נאָכ׳ן אָרון געפירט.
ווי די רויז פון שרון־פעלד, קוקסט דו, תּמר
פון דיינע שוועסטערן אַרויס,
געזעהן האָט ער דיך, בלייך
איז אמנון געוואָרען פאַר לוסט צו דיר,
שוועסטער תּמר.

תּמר.

(מיט בעהאַלטענע נײַגיריגקײַט).
— בלייך איז אמנון געוואָרען?
ערצעהל דאָך, ברודער אַבישלום.

אַבישלום.

— און נישט צו׳ם קרבן, און נישט צו׳ם שיסען־ציל,
ווײַזט זיך דעם קעניגס ערשט־געבוירענער זוהן.
די טראָמפּײַט בלאָזט, די פידעל שפּילט,
די שפּיז קלינגט, דער פעלד־מאַרשאַל רופט —
עס ליגט דער קעניגס־זוהן,
האַקט מהיר און מהויער איף, זיך
אין זײַן לוסט, נאָך דיר, פערציקט...

און ווי אַ געניטע דינסט, וואָס ווייסט די מיטלען איהר הערר'ן צו געפעלען,

(בייטט זיך הבר).

זאָג, שוועסטער: וואו האָסט דו דיך אזוי גוט די קנעכטשאַפט אויסגעלערנט?

תמר.

— מיין ברודער אַמנון איז קראַנק.
דער טאַטע דוד האָט מיך געשיקט צו איהם,
איך זאָל זיינע קראַנקע ביינער מיט בוימאייל שמירען,
איך זאָל איהם געריכטען פאַר די אויגען פאָרברייטען,
ער זאָל פון מיינע הענד אַראָבעסען,
איך זאָל איהם מיינע ליעדער אויף דער פליט שפּיעלען.
עס זאָל איהם זיס צו'ם שלאָף וויעגען.
קראַנק איז ברודער אמנון.

אבישלום.

— קראַנק איז אַמנון נאָך לוסט צו דיר
שוועסטער תמר.

תמר.

(ביטער).

— פון וואַנען ווייסט דו עס אַבישלום?

אבישלום.

געפיהרט האָט מען דעם אָרון פון עובד אָדום'ס הויז

סור'ען זיך דיינע שוועסטערן איבער דיר.
און קיכערן אין די ווינקעלעך,
און מיט מיידיל נייגיריגקייט קלויבען זיי די ווערטער,
פון זייערע מוטערס איבער דיר געפאלען, און
וועבען זיי אוים אין זייער מיידעל־זין.
„דיינע שוועסטערן" — נישט איז תמר קיין שוועסטער צום קעניגס קינדער,

בילינגער זוימען!
און ווערט ווי דעם קעבס־ווייבס קינד אוועקגעשאנקען
צו דעם קעניג־זוהן...
שוין בעטען די דיענסטען דעם קעניגס־זוהן געלעגער,
גרייטען די געווירצען, רייבען די בשמים...
דעם קעבס־ווייב'ס טאכטער,
די מתנה פון פאטער היינט געשענקט,
זאל איהם צו'ם נאכט־לעגער שמירען.
ניין, נישט די דיענסטען — תמר, אבישלום'ס שוועסטער
ברייטעט די בשמים אליין אוים.
און ווער איז דאס קעבס־ווייב?
מעכה, תלמי'ס, דעם קעניג גשור'ס טאכטער!
און ווער איז דער בילינגער זוימען?
תמר, אבישלום'ס שוועסטער!
און זעה, תמר פוצט איהר בוזעם מיט פורפור וואל,
ציערט איהר האאר מיט גאלדענע קייטען,
שמירט איהר לייב מיט בוימאייל אוים,
אז דער שלעכטער גערוך זאל איהר נידריגען שטאם נישט פערראטהען.

אבישלום.

— וואו אהין, געציערט אין יום־טוב קלייד, ציעלט תמר?
גרוים מוז זיין די נעפאהר, וואס שטעהט דיר פור, שוועסטער, אז
דו מוזט זיך אזוי שמארק אין ווייבער כלי־זין פאנצערן.
אויף וועמען ציעלט גאלד און פורפור?
און דאך, טייער מוז דיר דיין געגנער זיין, אז דו ווילסט
איהם ליעבער מיט די געשמאקקען פון דיינע זאלבען בעזיעגען,
אלס מיט דיין ברודער'ס שפיזען.

תמר.

— נישט, ברודער. א יום־טוב האב איך היינט,
א נדר גור צו בעצאהלען,
א מיידעל־נדר — ווען איהרע בלוטען ווערען ריין...
דאס בעסטע קאלב וועל איך פאר דעם כהן פיהרען
פאר גאט שעכטען,
מיט די בשמים צו פערברענען: פאר איהם צו שמעקקען
אז ער זאל מיין ווייבערשאפט מיט מענער־זוימען בענטשען.

אבישלום.

— וועך לערנט תמר ליגענד? די קנעכטשאפט אדער
דער ווילען?
דעם קעניג־דוד'ס בעפעהל אדער דיין הארצען־לוסט?
איינס איז ווערמה דאס צווייטע.
מיט מיידעל־רוטקייט איבער'ן פנים

זײַ צילען אין די בחורים'ס אויגען
ווי דוד'ס שפּיז אין די פּלשתּים־ברוסט.

תּמר.

(בעקוקט די אײַלען).

— אָ! נישט, מײַנע שוועסטערן,
גישט מיר חלבנה־אײל און לבונה־אײל,
צו שטאַרק איז זײער געשמאַק, און זײער ריח צו געדיכט,
„מור" און „דרור"־געווירצען — ברענגט מיר שוועסטער,
שטיל איז זײער הויך
ווי נאַרצים דופט נאָך דעם רעגען.
שטיל וויל איך צו מײַן ברודער קומען
מיט גראָז־געשמאַק, מיט רעגען־דופט
וויל איך זײַן בעט בעהויכען.

(עס קומט אַרײַן אבישלום).

ניין, ניין. נישט זיין זאל אַ פרעמדע האַנד
צווישען תמר־ברוסט און אמנון־ברוסט.

(ענדערט דעם טאָן; צו די מיידען:)

מיין ברודער, אַמנון, איז קראַנק.
דער קעניג דוד האָט מיך געשיקט צו איהם,
איהם מיט אייל שמירען, איהם געריכטען ברייטען.
ברענגט מיינע איילען. מיינע פאַנען־געשירען
איך וויל איהם זיינע קראַנקע ביינער שמירען
ער וועט פון מיינע הענד געזונדען.

(די מיידען געהען. זי בינדט איין אין איהרע האָאר די שווערע גאָלדשטיקע און זילבערשטיקער. די מיידען קומען צוריק מיט די פאַנען).

זאָגט'ס מיינע חבר'טאָרינס! זאָגט'ס מיינע דינסטען!
ווי זעהט אויס תמר'ס ברוסט
אין פורפור־שבאָף געפאַרבט?
ווי זעהט אויס תמר'ס לאָק
מיט גאָלדען־קנאָט בעשווערט?

די מיידען.

— ווי דער פאַנצער אויף דוד'ס טהורם געהאָנגען.
געפאַנצערט איז תמר'ס בוזעם אין עמון־טעכטער'ס
יום־טוב טוך.
די בחורים־בליקען פאַלען פון איהם צוריק
ווי די פלשתים־שפיזען פון דוד'ס ברוסט.
ווי דער שפיזען־גלאַנץ אין דעם זונען־שטראַהל,
איז געשפיזט תמר'ס לאָק אין מואב־טעכטער'ס
יום־טוב בלעך.

דריטע סצענע
(תמר און תמרס מיידען)

תמר'ס געצעלט אין דוד'ס הויז אין ירושלים.

(תמר אליין).

תמר.

(פלעכט זיך פאנאנדער די ברייטע לאנגע צעפ. פאקט זיך אויס פון איהרע בעהאלטענע קויבערס איהר צירונג: שמוקיגער גאלדען-בלעך, זיידענע טיכער, און פורפור-שטאף).

— קומט, גאלדען-בלעך, זילבער קנאפ,
דוד'ס רויב פון די פלשתים-מעכטער'ס העלזער געריסען
און פערפוצט תמר'ס האאר-קרוין.
בעשווערט די לאקען, אויף מיין אקסעל געפאלען
און קלינגט די וואנגע פון זיי ארוים.
קום פורפור-שטאף, זיידען פאדעם
געריסען פון עמון'ס נאט דורך דוד'ס האנד, און
באנדט'ס תמר'ס ברוסט, און שנירט'ס תמר'ס זייט — צו איהר
חתונה-גאנג מיט'ן קעניג-זוהן.
הע, מיינע מיידען, וואו זענט איהר?
באדט'ס דעם קעניגס טאכטער-לייב,
ברענגט די איילען-פעט, די געווירצען-יונג — פון עין-גדי וואלד,
און שמירט מיין ברוסט, און שמירט מיינע זייטען.
הע, מיידען, די פאנען ברענגט!

(אין דער שטיל)

און גנב'עט פון דעם געטליכען אייל
וואס פאר דעם „ארון" אין מאמע דוד'ס הויז
צווישען די פוירהאנג שטעהט.

(די מיידען ווייזען זיך אין דער טהיר)

באקען אַ קליין, קליין געריכט... זי וועט מיר האָניג־קיכעל באַקען, פאַר מיינע אויגען וועט זי דאָס טייג קנעטען, מיט איהרע קליינע, קליינע הענד דעם האָניג גיסען, דאָס אייל גיסען... צווישען איהרע קליינע ווייסע פינגער וועלען די טראָפּענס רינען, וועט דער האָניג יערען, און איך וועל עס זעהן מיט מיינע אויגען, און פון איהרע הענד וועל איך עס אַראָבטרינקען. און עס וועט קומען אין מיר ווי היילונג, ווי דעם נביא'ס וואָרט, ווי בשמים־געשמאַק אויפ'ן לבנה־באַרג, ווי טהוי־הויך פון ירדן אויפגעשטיגען, איך בין קראַנק, טאַטע דוד. (ער פאַלט אין פאָטער'ס אָרעם און בעהאַלט זיך אין איהם).

דוד. (הייבט זיך אויף).

— עס זאָל געשעהן דיין פערלאַנג, מיין קדשט־געבוי־רענער...

אָבער איך קען אבישלום'ס שוועסטער!
נישט ווייט פאַלט דאָס עפּעלע פון בוים.
איז דער מאַן רייפער אין דיין ברוסט
פון דיין מענשליכען פערלאַנג —
געה, און פאַנג, און געניס מיט פולען מויל
דאָס, וואָס דיין מאַן האָט דיר ערָאָבערט...
לאָז רייפען דאָס ווילד־קרויט כדי דאָס פעלד פאַר בליטהייען פעט צו מאַכען;

אָבער ווען דו פאַלסט אין תמר'ס האַנד —
איין שטראָם־בלוט פון דוד'ס פלוס אין די ברוסט פון דוד'ס ערשט געבוירענעם —
מוז די גבורה אין אַנ'אַנדערע ברוסט וואָהנען פון דוד'ס אָבקומענרע...

(פלינק אָב).

האָט מײַן האַרץ פֿערשלאָפֿט,
און עס שפּילט מיר פֿידעל און האַרפֿע
אַ ליעבע־ליעד
צו מײַן האַרצענס־בענקען צו.
און עס קלינגט מיר
פּאַנצער־קלאַנג, בויגען־קלונג,
אַ ליעבע ליעד
צו מײַן האַרצענס־בענקען צו.

דוד.

— מיט די גבורה האָבסט דו פֿערשאַנ'ט מײַן זינד,
דאָך די גבורה שלאָפֿט נאָך, ווען די זינד איז שוין
אַזוי וואַך, און וועקט מיט וועקענדע קראַפֿט
זיך אין דײַנע גליעדער אויף.
דאָס ווילד־קרויט וואַקסט אונגעאַקערט און אונגעזײַעט.

אַמנון.

— איך בין קראַנק, טאַטע דוד. זעה ווי מײַנע הענד,
ווי נישט אָנגעטרונקענע בליטהען לעכצען נאָך ליעבע־שטראָם. ווי
מײַן ברוסט פֿערשמאַכט פֿון בענקען — שלאָפֿט אַ שטילען שלאָף, קײַנער
וועקט עס נישט. איך בין קראַנק, טאַטע דוד. ווי אַ יונגער בוים וואָס
איז געשטעלט געוואָרען אויף די זומער־היץ און שאָטען און קוואַל
האָבען איהם פֿערגעסען. איך בין קראַנק, טאַטע דוד. לאָז זי קומען
צו מיר מײַנע קליינע שוועסטער, מיט איהרע לײַכטע פֿיס און ווינדיגע
הענד, און לאָז וואָל־געשמאַק און וואַסער־רופֿט מײַן געצעלט
פֿערפֿולען. לאָז קומען צו מיר מײַנע שוועסטער תמר, און לאָז זי מיר

שוין הער איך פּאַנצער־קלאַנג, בויגען־קלונג,
בעגלייט מיט דער מאָרגען־זון
אין אַ הער און אַ הין
בעפעהלען, געשרייען,
פון יהודה'ס העלדען
הינטער מיין שלאָף־טהיר רוישען.
און עס רייסט זיך דער קעניג־פּאָטער פון ווייבער־געלעגער אויף.
שוין שנעלט דאָס ווייב דעם פּאַנצער איבער מיין ברוסט
שוין גרייף איך נאָך דעם בויגען אוים, און אויף —
אויף יהודה'ס פיינד!
אָבער זעה:
גייט דער ערשט־געבוירענער פון דוד'ס הויז
בעגלייט דעם מלחמה־העלד,
גייט אַמנון'ס שטים ברומט צווישען די בעפעהלער־רופען און
דוד'ס שטאַב.
איך הער נישט זיין פּאַנצער קלאַנג, נישט זיין פיילען־ווילבער
שטים
צווישען די כלי־מלחמה קלאַנגען.

אַמנון.

— איך בין קראַנק, טאַטע דוד.
אין דער שטיל שלאָפט מיין האַרץ, אין דעם בענקשאַפט
זיסען־ליד.
מיך וועקט נישט אויף צום מלחמה האַרפען־שפּיעל און פידעל
שפּיעל —
ליעבע־ליעד האָט מיין האַרץ פערוויעגט,

אִין מײַנע ברוסטען געװאָהנט אִין מדבר פון שרון.
לאָז מִיר שמעקען טהאָל און באַרג, לאָז מײַן האַרץ
מִיט יוגענד װידער קלאַפּען.
לאָז מײַן בליק װידער גליִהען. ערמאַהן מִיךְ
אִין די אויסגעשטערענטע נעכט
אִין מדבר,
װען נאָךְ מײַן אונגעקרוינטער קאָפּ האָט גערוהט
אִין דײַן מוטערס אָרעם,
און נור דעם װילען אִין דעם האַרץ, דעם נביא'ס ברכה
אויף מײַן הויפּט,
אַרומגערינגעלט אִין די שלאָפענדע שאָטען פון מײַנע פיער־
הונדערט העלדען.

האָט מײַן אויג געגליִהט
נאָךְ ציון'ס באַרג, װאָס —
קענען איבער מִיר,
אִין נאַכט, אִין שטערען,
איז ער געשטאַנען װי אַ מוטער־ברוסט
װאָס זאָגט פאָלק און געשלעכט: דאָ פון דעם באַרג אַראָב זאָל
פלאַטערן

דוד'ס פאָהן!
אָבער זעה: מײַן ערשט־געבוירענער, מִיט ישי'ס בלוט אִין
אָרעם,
איז אִין געצעלט פערשטעקט.
עס בלאָזט דער צפון־װינד אִין מִיטען נאַכט, אִין דוד'ס הויז
און עס שפּיעלט דער װינד אויפ'ן פּיעדעל, און איךְ הער, די
גרײַז־גראָהע יורש
הינטער מײַן לאָרען קלאַפּען: װאָךְ קעניג צו מלחמה אויף!

מיר
פריינדען־הארץ צו הילף געבראכט —
וועל איך עס דיר זאגען.

ד ו ד.

— איך האב קרוין און פאטער הינטער דיין טהיר געלאזט.

(געפאלגע אב).

דיר — פריינדען־הארץ געבראכט.
זאג יונגער פריינד, וואס קלאפט אזוי פריה אין דיין בחור־תרוסט?

א מ נ ו ן.

(פאלט צו צום פאטער).

— לאז פאטער אין דיין ברוסט
מיין פנים בעהאלטען.
לאז מיך צו דיין הארץ רעדען.
איך וויל, מיינע ווערטער זאלען צום ערשט אין דיין קעניגס־ברוסט וואהנען,
בעווארעם זיי מיט דיין יונגלינג־ליעבע און
דערנאך הער זיי — וועסט דו
מיין בענקען פיהלען, וועסט דו
מיין פערלאנג פערשטעהן.

ד ו ד.

— איך הער דיך, זוהן, זאג,
און ערמאהן מיך דיין מוטערס שטים, ווען זי האט

צווייטע סצענע

(דוד און אמנון)

ד ו ד.

— מײַן זוהן אַמנון איז קראַנק. שוין דעם דריטען טאָג
זוי ער קומט ניִשט צו׳ם מאָרגען־טיִש.
וואָס איז דיִר אַחינועם׳ס זוהן?
וואָס פאַר אַנ׳אונגערפיִלטער פערלאַנג וואָהנט שוין איִן דײַן
יונגע ברוסט,
און דריִקט מיִט טרויעריִגקײַט די הײַטלעך איִבער דײַנע אויגען?
ניִשט גוּט איז מײַן קרוין־יורש צו פערהעהלען דײַן פערלאַנג איִן
איִן בענקען־וואָלקען זיִך אײַנצוהיִלען.
זאָג, וואָס ברעכט דײַן וויִלען, און בעוויינט דײַן שטיִם
און טאַנט דיִך פון בחור צו׳ם קיִנד צוריִק?

א מ נ ו ן.

— האָסטו דו, פאָטער,
דײַן קעניִג־שטיִם,
דײַנע העלדען, איִבערגעלאָזט צו היִטען.
מיִר
דײַן פאָטער־האַרץ צו היִלף געבראַכט —
וועל איך עס דיִר זאָגען.
האָסט דו, פאָטער,
דעם פאָטער־חוב, פאָטער־בעפעהל
איִן כּמן טוטערס בעט געלאָזט.

יונדב.

— הער.

די שופרות שאלען, די כלי־זין קלינגען—
דער מלך־פאטער קומט צו דיר ;
איך וויל צווישען פאטער און זוהן
נישט שטערען (אב)
(עס ערשיינט דוד מיט דער סוויטע)

אין רעגען־טראָפּען האָבען זיך די בוימער געוואַשען.
און זייער נאַקעט־צווייג, און זייער נאַקעט־בליעכץ
נאָך דעם וואַסער־טראָפּ געדאָרשט, האָבען
אין זיך דעם הימעלס טראָפּ איינגעטרונקען.
ווי דער בוים, ווי דאָס בלאַט — איז
דיין כלה־שוועסטער געשטאַנען
און אין רעגען טראָפּען
איהר שוואַרץ־האָר געוואַשען, איהר מיידעל־ברוסט געבאָרען.
בין איך צוגעגאַנגען צו איהר
און האָב געזאָגט: „דיין ברודער אמנון איז קראַנק נאָך דיר
בענקט נאָך דיר,
און זוכט דיך אויף זיין געלעגער ביינאַכט".
האָט זי איהר
שוואַרץ־האָר צופּלאָסען, איהר מיידעל־ברוסט ענטפּלעקט
און שטיל ווי אַ ליעד, און לאַנגזאַם ווי אַ בענקעניש
האָט זי געזאָגט:
„געה צו מיין ברודער־חתן, און זאָג איהם:
זיין כלה־שוועסטער וואַשט
איהר האָר—שוואַרץ, איהר ברוסט—ווייס —
אז זי זאָל זיין
צו דער תחונה רייף."

אמנון.

— יונדב, מיין פריינד —

(עס חצרען זיך שופרות בלאָזען, כלי־זמר קלינגג)

און האָט איהרע האָר אויפגעעפענט
צו טרינקען
ציפּריסען־דופט און נאַרציס־דופט.
און מיט איהרע פולע הענד געשעפּט דאָס שטערן־ליכט
און איהר געזיכט זיך דערמיט געוואַשען.
בין איך צוגעגאַנגען צו איהר
און האָב געזאָגט: דיין ברודער אַמנון איז קראַנק נאָך דיר,
בענקט נאָך דיר,
און זוכט דיך אויף זיין געלעגער ביינאַכט.
האָט זי זיך אין איהרע הענד בעהאַלטען
און איהרע ברוסטען אין איהרע האָר פערהוילען
און הינטערן בוים זיך געזעצט
און לייכט ווי אַ ווינט,
האָט זי געזאָגט: „איך בין דעם קעניגס טאָכטער, און בענק נאָך דעם קעניגס זוהן“.
און שטיל און פלינק זיך אויפגעהויבען און
ווי אַ נאַכט־שאָטען צווישען די ציפּריסען פערשוואונדען.

אמנון

— ווי טראָפּענס־רעגען אויף פּערדראָרשטע ערד
רעגנען דיינע ווערטער
אויף מיין פערלעכצט האַרץ.

יונדב.

— אין יונגען פריהלינג־טאָג
אין קעניגס־גאָרטען

ציפּריסען־אַלעען און נאַרציס־דופט.
נאַקעט זענען איהרע הענד געווען און
בעהויכט פון דעם מאָרגען־טוי.
און איהרע פיס, ווי די בוימען,
ווי די גרעזער —
רויט אין מאָרגען־גרוי.
און האָט איהרע האָר אין דעם טוי געוואַשען
און איהר נאַקעט־קערפּער זיך דערמיט געהילט,
זיך — די אויגען מיט דעם מאָרגען־וואַסער
געוואַשען:
און ווי אַ מאָרגען־פלוים אויף דער וועלט געקוקט,
בין איך צוגעגאַנגען צו איהר
און האָב געזאָגט: דיין ברודער אַמנון איז קראַנק נאָך דיר
בענקט נאָך דיר,
און זוכט דיך אויף זיין געלעגער ביי נאַכט.
האָט זי איהרע אויגען אויפגעעפענט
און ברייט און ליכטיג
אין דער וועלט געקוקט.

אמנון.

— און נאָרניט האָט אַבישלום'ס שוועסטער געזאָגט?

יונדב.

— אין שטילער נאַכט, אין קעניגס גאָרטען,
איז דעם קעניגס גישור'סאייניקל
אין לבנה־ליכט
איהר נאַקעט־לייב געגאַנגען באָדען.

לײַג צו דײַן האַרץ צו מײַנם —
ווי מײַנם מיט בענקען וועט עס בעוואָהנען.
דײַן אויג — צו מײַנם
ווי מײַנם מיט גליהונג וועט עס היטצען.
גיב דײַן האַנד —
מײַן בענקען וועט רינען אין דײַן בלוט
און דו וועסט פיהלען מײַן לײַד.

יונדב.

—יונגער אינד! דײַן גענגער'ס שפּיז האָט בײַעה געטראָפען
אויף דײַן האַרפּע-בויגען איז נישט געווען געלענקט...

אַמנון.

— מיט טויט און לעבען הײַלסט דו מײַן וואונד
פערצײַהכ.
איך וועל דײַנע ווערטער טרינקען;
זאָלען זײַ קומען אין מײַן ברוסט, ווי הײַלונג אָדער ווי סם.

יונדב.

(וועצט זיך נעבען איהם).

— דעם קעניגס קינדער אין קאַלטען מאָרגען, ווי יונגע אינדרען האָבען אין גאָרטען שפּאַצירט.
דער מאָרגען-טוי איז געפאַלען
איבער בוים און שאָל,
איבער די לאַנקעס גרעזער
און איז געפאַלען איבער זײַערע האָר.
אלײַן איז געגאַנגען אבישלום'ס שוועסטער צווישען

ערשטע סצענע

(אמנין יונדב)

יונדב.

(שטעהט פאר אמנון).

— צי האסט דו קיין חבר־ברוסט נישט
צי האסט דו קיין פריינדען־הארץ נישט מעהר,
אז דו טוזט די טויטע פעדעם פון דיין קישען,
געוועבט אוים דעם וועבער׳ם האנד,
פערטרויען
דאם,. וואם דיין הארץ בעדריקט.
און די האר פון פיקסען־פעל, וואם דעקט דיין לייב צו
האסט דו דיר צום חבר׳ם ברוסט געמאכט
פאר זיי צו פערציילען
אלץ וואם דיך ענגסט!
עם קומען זיך צוזאמען דיינע ברידער, דעם קעניגם קינדער
יעדען פריה־מארגען, אויף דעם ציגען־פלאטץ
און ווארפען די שפיזען צום ציעל;
א וויבער־האנד
האט אוים אמנונ׳ם בויגען א הארפע זיך געבונד,
און ווארפט אוים איהר וויבער־שפיזען
מיט ליעבע־גיפט פערסמ׳ט
און זיך צום ציעל אמנונ׳ם הארץ געמאכט.

אמנון.

— פריינד און ברודער.
ווי דו ליבסט וויב און דוד׳ם טהורם?

די סצענע:

אַ געצעלט אין דוד'ס הויז אין ירושלים. די ווענט בעהאַנגען מיט געוואַשענע שעפּסען־פעלבלעך און פּרוכת'ער אויס פּורפּורען־שטאָף. אויך צו געלעגער, געבעט אויס שעפּסען־פעל און זיידען־שטאָף, ליגט דער יונגער אמנון אין אַ ווײַס ווייכען העמדיל מיט בלאָהע תכלת־טראָדען; פאַר איהם — אַ קריגעל האָניג, בויגען און שפּיז.

פֶּערְזָאנֶען:

דָוִד הַמֶלֶךְ.

אַמְנוֹן זיין זוהן

אֲבִישָׁלוֹם }
תָּמָר } ברודער און שוועסטער.

יוֹנָדָב אמנוֹן'ס פריינד.

תָּמָר'ס דינסט־מיידען.

אמנון ותמר.

Типо-Лит. Ф. Баумритера Красинская площ. 6.
ВАРШАВА
1909.

שלום אַש.

דראַמען.

אמנון און תמר.
מיט'ן שטראם.
דער זינדיגער.
אום ווינטער.

פערלאג „פראגרעס“, ווארשא.

1912.

שלום אש.

דראמען

פערלאג פראגרעס
ווארשא, ניו־יארק